

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1920.

Första kammaren.

Nr 60.

Lördagen den 5 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 89, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av elektrisk energi för landsbygden i det område, som omfattas av sydsvenska kraftaktiebolaget, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr 2 och 3 å Rindön inom Vaxholms fästning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsbidrag till epidemisjukvården jämte i ämnet väckta motioner.

*Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.*

I en till riksdagen avlåten, den 13 februari 1920 dagtecknad proposition (nr 46), vilken till förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, med godkännande av de i statsrådsprotokollet angivna grunder för statsbidrag till epidemisjukvården, under riksstatens femte huvudtitel på extra stat för år 1921 anvisa dels till statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor; dels ock till statsbidrag för driften av sådana sjukhus ett förslagsanslag av 600,000 kronor.

Statsbidrag
till epidemijukvården.
(Forts.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 236) av herr *A. Antonsson* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 346) av herr *A. J. Andersson* i Gävle m. fl., hade hemställts att riksdagen med godkännande av de i berörda proposition framlagda anslagsäskandena, måtte göra det uttalandet, att jämväl städer, som bildade självständiga epidemidistrikt, borde äga tillgodonjuta statsbidrag för uppförande och inrättande efter nya epidemilagens ikraftträdande av epidemisjukhus, varvid samma grunder borde tillämpas som fastställdes att gälla för epidemidistrikt innefattande landsbygd.

Vidare hade uti en inom första kammaren av herr *A. Petré*n m. fl. väckt motion (nr 240) hemställts, att statsbidrag till uppförande av epidemisjukhus måtte utgå med halva byggnadskostnaden, dock högst 6,000 kronor per sjukplats, och att det för ändamålet å extra stat för 1919 begärda förslagsanslaget måtte höjas till 6,000,000 kronor.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herr *B. Olsson* i Kollungeröd väckt motion (nr 345) hemställts, att riksdagen täcktes besluta, att statsbidrag till epidemisjukhus måtte utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag, men att maximibidraget icke skulle överstiga 3,000 kronor för vårdplats, samt att statsbidrag till driften skulle utgå enligt samma förslag, men med högst 3 kronor per vård dag.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte

I. under riksstatens femte huvudtitel på extra stat för år 1921

a) med avslag å den av herr *Petrén* m. fl. väckta motionen, i vad densamma avsåge höjande av förevarande anslag, anvisa till statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor;

b) anvisa till statsbidrag för driften av sådana sjukhus ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

II. beträffande statsbidragets åtnjutande

a) med bifall till de av herr *Antonsson* m. fl. och *Andersson* i Gävle m. fl. väckta motionerna besluta, att städer, som bildade självständiga epidemidistrikt, skulle åtnjuta statsbidrag för uppförande och inrättande efter den nya epidemilagens ikraftträdande av epidemisjukhus efter samma grunder som epidemidistrikt, innefattande landsbygd;

b) med avslag å de av herr *Petrén* m. fl. samt *Olsson* i Kollungeröd väckta motionerna. i vad de avsåge höjande av maximigränsen för statsbidrags utgående för uppförande m. m. av epidemisjukhus. besluta, att dylikt bidrag skulle utgå med högst hälften av de verkliga byggnadskostnaderna, dock beträffande efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus ej över 2,000 kronor för sjukplats samt för äldre epidemisjukhus och övriga av departementschefen angivna fall ej över 1,000 kronor för sjukplats;

c) i övrigt godkänna de av departementschefen angivna grunderna för statsbidrags utgående vid uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus;

d) med avslag å herr Olssons i Kollungeröd motion, i vad den-
samma avsåge statsbidrag till epidemisjukhusens driftkostnader,
godkänna de av departementschefen angivna grunderna för beviljande
av statsbidrag för driften vid epidemisjukhusen.

*Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.*
(Forts.)

Herr Petron, Alfred: Fastän föreliggande utskottsut-
låtande är enhälligt, kan jag likväl, herr talman, ej låta det passera
omärkt. Det var ju så att, när riksdagen förra året antog den nya
epidemilagen, enligt vilken det ålades landstingen att med viss över-
gångstid ordna epidemisjukvården, riksdagen samtidigt uttalade sig
för, att staten skulle bidraga till byggnadskostnaderna för de sjuk-
vårdsanstalter, som på grund av lagen bleve behöfliga. I det yttrande
över denna riksdagens skrivelse, som införades från medicinalsty-
relsen, föreslogs att statsbidraget för nybyggda epidemisjukhus skulle
utgå med högst hälften av den verkliga byggnadskostnaden jämte
kostnaden för första uppsättningen inventarier. En lösning av denna
byggnadsfråga efter denna linje synes mig rimlig, men den ståndpunkt.
Kungl. Maj:t i sin proposition intagit till frågan och till vilken stånd-
punkt statsutskottet anslutit sig, är i själva verket en helt annan än
den nämnda, av medicinalstyrelsen framförda. Från dess förslag av-
viker nämligen, såsom närmare framhålles i en av mig m. fl. ledamö-
ter av denna kammare väckt motion, Kungl. Maj:ts framställning i
tvenne hänseenden, nämligen dels därutinnan att statsbidrag för in-
ventarier ej ifrågasättes, och dels i det hänseendet att byggnadsbi-
dragets storlek begränsas till högst 2,000 kronor för varje sjukplats.
som vederbörande sjukhus normalt beräknas rymma. Det torde emel-
lertid vara klart för en och var, att med nuvarande höga byggnads-
kostnader statsbidraget med denna begränsning aldrig kan komma att
uppgå till mer än en mindre bråkdel av hela byggnadssumman, så att
landstingen i realiteten icke få tillnärmelsevis halva byggnadskostna-
den i statsbidrag, något som väl dock hade varit rimligt. Det synes
mig nämligen icke mer än rätt att, när statsmakterna besluta att åläg-
ga landstingen ordnandet av det ena anstaltsväsendet efter det andra,
staten då också i en mera avsevärd grad bidrager till byggnadskost-
naderna för de behöfliga anstalterna, ty eljest blir den börd, som
kommer att vila på landstingen att bli alltför orimligt stor.

Till belysande av detta förhållande skall jag be att få erinra om
vad landstingen numera ha att svara för i fråga om sjukvårds- och
anstaltsväsende. Först och främst hava då landstingen att helt be-
kosta den dyrbara lasaretsvården och större delen av sinnesslövärd-
den. Vidare ha landstingen med mycket måttligt statsbidrag ordnat
tuberkulossjukvården. Under de senaste åren hava de så i lag blivit
ålagda att inrätta skyddshem, som förut saknades inom många lands-
tingsområden, vidare att bidraga till avlöning åt av kommun anställda
barnmorskor, vidare ha de fått övertaga en del av fattigvårdsväsendet,
nämligen anordnandet av arbetshem för försumliga familjeförsörjare
och sådana understödstagare, som icke lämpa sig för ålderdomshem-
men. Och slutligen skola de nu även anordna epidemisjukvården.
Liksom till upprättandet av epidemisjukhusen hava landstingen också

Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.

(Forts.)

av riksdagen utlovats statsbidrag till nämnda arbetshem och även till anordnandet av sjukhem för kroniskt sjuka, i den mån sådana inrättas av landstingen. Skulle det nu visa sig, att alla dylika riksdagslöften, när det gäller att realisera dem, komma att inskränka sig till att i statsbidrag erhålles endast en relativt ringa del av byggnadskostnaderna, då tror jag, att missräkningen häröver skall bli stor ute i de olika landsändarna och ej minst i de trakter, där landstingen äro mindre bärkraftiga.

Som jag redan framhållit, anser jag det icke mer än rätt och billigt om staten bidrager med högst halva byggnadskostnaden till upprättandet av epidemisjukhusen, ty det är dock så, att epidemisjukvårdens anordnande är ett synnerligen viktigt statsintresse. Då nu emellertid med nuvarande dyra byggnadskostnader ett epidemisjukhus, som skall på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, i allmänhet ej torde kunna uppföras för lägre kostnad än bortåt cirka 12,000 kronor per plats, har i den av mig m. fl. ledamöter av kammaren väckta motionen föreslagits att höja maximigränsen för statsbidraget till högst 6,000 kronor per plats, varigenom landstingen skulle vara garanterade att få halva byggnadssumman — denna månde stiga till nämnda belopp eller stanna mer eller mindre därunder. Som frågan nu emellertid ligger, skall jag ej tillåta mig att yrka bifall till denna motion utan nöja mig med att yrka bifall till den i andra kammaren av herr Olsson i Kollungeröd väckta motionen, i vilken maximibidraget föreslås till högst 3,000 kronor per vårdplats.

Då av vad jag nu anfört torde framgå, att kraftiga skäl tala för att höja statsbidraget till epidemisjukhusens uppförande över det av statsutskottet förordade — högst 2,000 kronor per plats — hoppas jag att det icke skall vara utsiktslöst att här yrka på en så måttlig förhöjning som till högst 3,000 kronor per sjukplats.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, dock med den ändring att maximibidraget till uppförande av epidemisjukhus sättes till högst 3,000 kronor, i enlighet med herr Olssons i Kollungeröd motion, i stället för av statsutskottet föreslagna högst 2,000 kronor per plats.

Herr H e y m a n: Herr greve och talman! Under punkten II. b) har utskottet hemställt, att riksdagen ville besluta, att dylikt bidrag skall utgå med högst hälften av de verkliga byggnadskostnaderna, dock beträffande efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus ej över 2,000 kronor för sjukplats samt för äldre epidemisjukhus och övriga av departementschefen angivna fall ej över 1,000 kronor för sjukplats. Med ordet »äldre» epidemisjukhus torde statsutskottet, efter vad jag försport, hava avsett sådana äldre epidemisjukhus, som uppförts för något tiotal år sedan och som i varje fall ej täcka de fordringar den nya epidemilagen förutsätter, för att de skola kunna få statsanslag. Älvsborgs läns landsting har emellertid under kristiden och i flera fall till kristidskostnader uppfört nya epidemisjukhus, som fullständigt täcka den nya lagens fordringar. Efter den formulering utskottet här givit i punkten II. b) skulle emeller-

tid detta landsting hallas utanför de förmåner, som här avses. Jag har tillåtit mig på denna punkt konferera med statsutskottets ärade ordförande och herr C. G. Ekman, då jag ansett, att det vore rimligt, om detta landsting, vilket på en tidpunkt utan att vara skyldigt därtill ändå inrättat sin epidemisjukvård, såsom lagen förutsätter, finge åtnjuta samma förmåner som de, vilka nu bygga efter ifrågavarande lags ikraftträdande och är jag glad kunna meddela kammaren att nämnda herrar ställt sig förstående för dessa mina synpunkter.

Jag vill därför hemställa att beträffande punkten II. b) å rad 6 orden »efter den nya lagens ikraftträdande nyuppförda epidemisjukhus» och å rad 8 ordet »äldre» måtte utgå och de sålunda strukna delarna utbytas å rad 6 mot »de sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den 1 januari 1916» och på rad 8 mot: »övriga». Klämman skulle då innebära, att bidraget skulle utgå med högst hälften av de verkliga byggnadskostnaderna, dock beträffande de sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den första januari 1916 ej över 2,000 kronor för sjukplats samt för övriga epidemisjukhus och av departementschefen angivna fall ej över 1,000 kronor för sjukplats. — Jag anhåller att få meddela att samma yrkande gjorts i andra kammaren av herr von Sneidern, och att voteringen därstädes utfallit till förmån för detta förslag. Därest kammaren behagar bifalla detta yrkande, torde det konsekvent föranleda, att i utskottets motivering även göres någon ändring, nämligen på sidan 10. Dels skulle där orden »Beträffande nyuppförda sjukhus» strykas och ersättas med: »Beträffande sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den tid, då prisförhöjningen å byggnadsområdet börjat göra sig mera kännbart gällande, vilken tidpunkt torde kunna bestämmas till den 1 januari 1916», och vidare skulle orden »för de epidemisjukhus, som uppförts före epidemilagens ikraftträdande» utbytas mot: »för övriga epidemisjukhus».

Jag tillåter mig hemställa, att detta måtte bli första kammarens beslut liksom andra kammarens.

Herr Kvarnzelius: Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag. Dock vill jag säga, att jag icke har något emot, ifall kammaren vill besluta den ändring i vad utskottet föreslagit, som innebäres i det av herr Heyman nu gjorda yrkandet. Där emot tror jag icke, att det skulle vara klokt att följa herr Petréns i hans yrkande, ehuru väl man får erkänna, att han varit mycket tillmötesgående, då han utan vidare prutat ned beloppet från 6,000 kronor till 3,000 kronor per vårdplats. Det tyder ju på, att han själv kommit till insikt om, att han måhända har begärt något för mycket i den av honom m. fl. väckta motionen.

Det är nog alldeles riktigt, att byggnadskostnaderna nu äro oerhört höga och att det säkerligen blir svårt för landstingen att få i ordning dessa epidemisjukhus till rimliga priser, men å andra sidan har statsutskottet, vilket även framgår av motiveringen, velat allvarligen förhålla kungl. medicinalstyrelsen att tillse, att ej anspråken ställas alltför höga på dessa epidemisjukhus. Det är tyvärr så —

Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.

(Forts.)

Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.
(Forts.)

jag måste säga tyvärr — att vederbörande ämbetsverk icke ett ögonblick, efter vad man kan döma, ägna någon uppmärksamhet åt prisfrågan, utan de inrikta uteslutande sin uppmärksamhet på, huru man skall få det ordnat ur alla tänkbara synpunkter så bekvämt och bra som möjligt. Jag klandrar dem ej därför — måhända är det i enlighet med deras skyldighet med hänsyn till den uppgift de ha att fylla — men å andra sidan böra de förstå, att det ej går an att bara yrka på, att så och så skola vi ha det, utan man måste också i någon mån se till, varifrån det skall tagas.

Nu kan man ju säga, att beträffande landstingen, staten gjort vissa utfästelser att träda emellan, men det göres ju också genom det förslag utskottet i detta fall anslutit sig till. Utskottet går i det hänseendet t. o. m. ett steg längre och låter även de städer, som ej tillhöra landsting, komma i åtnjutande av samma förmån, som skulle tillkomma övriga epidemidistrikt. Men i övrigt ha vi ansett, att det icke är skäl att nu gå alltför brådstörtat till väga, utan att vi böra stanna vid vad Kungl. Maj:t föreslagit, även om vi varit fullt medvetna om, att detta förslag säkerligen icke kommer att gå upp till halva kostnaden per vårdplats. Men det är litet svårt att förstå den politik, som riksdagen för gentemot landstingen. Ena gången tages det icke någon som helst hänsyn till landstingens bärkraft, utan riksdagen bara beslutar, och låter landstingen betala, och den andra gången när det kommer ett förslag, heter det: Staten måste träda hjälpande emellan och betala en del av de utgifter, som ålagts landstingen. Jag tror, att riksdagen gör klokt i att ej på det ena området efter det andra belasta landstingen, förrän den gjort klart för sig landstingens möjligheter att gå i land därmed. Det är en bättre politik än att först vräka på landstingen alla möjliga bördor och sedan nödgas träda hjälpande emellan för att rädda situationen. Låt staten taga om hand det staten anser sig kunna betala och landstingen ta det område, som åt dem företädesvis uppdragits, nämligen sjukvården.

Jag tillåter mig därför, herr vice talman, yrka bifall till statsutskottets förslag, med det tillägg, som yrkats av herr Heyman.

Herr von Hofsten: Jag skulle vilja understryka vad den siste ärade talaren antydde, att riksdagen ej tager tillbörlig hänsyn till landstingens bärkraft. Envar som känner landstingens verksamhet under senare år, måste med mig vitsorda, att man ej utan bekymmer ser framtiden an, hur man skall kunna täcka de ökade skattekrav som framträda ej minst på grund av den princip, som genomgår lagstiftningen på detta område, att ifrån primärkommunerna överflytta en stor del utgifter på landstingens stat. Nu tillkommer även genom denna epidemilag av i följd de ökade kraven på epidemisjukhusen. Här tillstyrkes nu ett bidrag av 2,000 kronor per sjukplats, men då man är fullkomligt övertygad, att man ej kan bygga sjukhusen under 12,000 kronor per plats, må det väl vara ganska rimligt, om man sätter ifråga att höja detta bidrag från 2,000 kronor till 3,000 kronor. De herrar, som ha sin verksamhet

förlagd i städer, som ej tillhöra landsting, hava föga kännedom om dessa förhållanden, men jag tror, att vi alla som äro verksamma inom våra landsting kunna vitsorda min ovan angivna synpunkt. Jag vädjar till herrarna, om det ej kan vara rättvist och befogat, att statsbidraget för anläggandet av epidemisjukhus höjes från 2.000 kronor till 3.000 kronor per sjukplats.

*Statsbidrag
till epidemijukvården.*

(Forts.)

Jag ber alltså att få hemställa om bifall till herr Petréns yrkande med det av herr Heyman gjorda tillägget.

Herr Schotte: Herr vice talman! Jag ber också att få instämna i det yrkande, som framställes av den senaste ärade talaren och som först gjordes av herr Petré. Det är alldeles otvivelaktigt, att det, när den nya epidemilagen framlades, förutsattes, att avsevärda statsbidrag skulle komma vederbörande landstingsområden till del för de högst betydande utgifter, som genom denna lag alades landstingen. Man ville ju ordnande av epidemisjukvården på ett sätt, som för långliga tider skulle göra densamma mönstergill i vårt land. Men å andra sidan utfästes, att statsmakterna skulle lämna sin medverkan för att möjliggöra för landstingen att kunna fullgöra de åligganden, som pålades desamma. Det är riktigt, som den föregående ärade talaren framhöll, att överallt i landet landstingens bekymmer för alla de nya uppgifter, som åläggas dem, bliva allt större. Säkerligen hade en stor del av de bördor, som i nu förevarande avseende lagts på landstingen, icke tillkommit därest icke Kungl. Maj: och riksdagen för sin del förutsatt, att avsevärda statsbidrag skulle utgå för byggnad av epidemisjukhus. Det är alldeles otvivelaktigt, att det, såsom byggnadskostnaderna under de sista åren stegrats, är absolut omöjligt även med alla de besparingar, som statsutskottets ärade ordförande framhöll vara nödvändiga och som även jag anser så vara — det är omöjligt, säger jag, att landstingen utan att belastas med vida högre belopp än man ursprungligen tänkt sig, skola kunna uppföra dessa epidemisjukhus. Jag tror därför, att det är nödvändigt, för att inom rimlig tid en tillfredsställande epidemisjukvård skall kunna komma till stånd och för att landstingens skola kunna åstadkomma en sådan utan åsidosättande av andra viktiga sjukvårdskrav, att riksdagen åtminstone tillmötesgår den framställning, som gjorts med avseende å höjningen av bidrag till anläggande av nya epidemisjukhus intill ett belopp av högst 3.000 kronor per liggplats. Jag ber därför att få instämna i det yrkande, som gjorts av herrarna Petré och von Hofsten.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Det är visserligen så, som här nämnts, att kraven på landstingen i vår tid äro synnerligen stora och att landstingens bördor växa år från år. Men gentemot herr von Hofsten, som sade att landstingens bekymmer äro synnerligen stora, ber jag få säga, att det förefaller åtminstone mig — och jag tror flera med mig som haft tillfälle att deltaga, när det gäller att bestämma landstingens utgifter — som om bekymren icke vore mindre i riksdagen än de äro i landstin-

Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.

(Forts.)

gen. Utgifterna hålla på att växa oss över huvudet även här i riksdagen.

Herr Petrén anförde såsom motiv för att staten kunde bidraga med större anslag än vad utskottet föreslagit, att det är riksdagen som fattar beslut om dessa ärenden, huru mycket landstingen skola betala. Häremot vill jag säga, att när det gäller en fråga av denna art, lärer det icke vara lämpligt att landstingen vart och ett för sig fatta beslut. Åtminstone när det gäller epidemisjukdomar lära de icke hålla sig inom landstingets gränser, utan riksdagen får därför fatta enahanda beslut om de åtgärder, som skola vidtagas för att bekämpa dem, och jag tror, att riksdagen i detta fall är lämpligare forum än vart och ett landsting för sig. Det är alltid så att man anser — jag tror med fog — att man håller statens anslag inom vederbörliga gränser, om man ålägger de institutioner, kommuner eller landsting, som skola vara verkställande myndigheter, när det gäller att bekämpa sjukdomar, att själva vidkännas en viss icke så liten del av anslaget. De försöka då att hålla kostnaderna inom lämplig ram, och det tror jag blir förhållandet, om man avväger på sätt utskottet här gjort. Vidare kan det befaras att, om kostnaderna icke hållas inom rimliga gränser, den tidpunkt, som riksdagen bestämt för att denna fråga skall ordnas, kommer att framskjutas. Om kostnaderna växa oss alltför mycket över huvudet, kan det föranleda sådan ändring i beslutet, att man nödgas framflytta den tidpunkt, då hela denna sjukvårdsfråga skall vara ordnad. Ett annat motiv för att hålla kostnaderna för staten vid den gräns, som här är föreslagen, är, att statsbidraget till tuberkulosjukvården för närvarande utgår med 2,000 kronor per sjuksäng. Jag tror, mina herrar, att de anordningar, som man behöver vidtaga ifråga om tuberkulossjukvården i kostnadsväg äro fullt jämförliga med dem, som man måste vidtaga, när det gäller epidemisjukvården. Man får icke jämföra dessa byggnadskostnader med kostnaderna för vanliga sjukhusbyggnader, när det gäller lasarett och dylikt, där man för vissa dyrbara kirurgiska avdelningar måste träffa synnerligen omfattande anstalter, som kosta mycket pengar. Nu är det visserligen så, att byggnadskostnaderna för närvarande äro synnerligen höga, men vi ha ju förhoppning om att kanske kunna nedbringa dem något, och det beslut, som nu fattas, är icke precis ett beslut för året utan det gäller framtiden. Jag tror, att vi för närvarande böra begränsa oss till det belopp, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som föreslagits av herr Heyman.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Även jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till det förslag, som framställt av herr Heyman. Jag tror, att man kan säga, att det finnes lika stor anledning för riksdagen att sysselsätta sig med statens egna bekymmer för att få sin budget att gå ihop som med huru landstingen skola få sin ekonomi ordnad, och i varje fall ligger det närmast till hands,

att man från statens sida icke går längre än i varje fall är möjligt och tillåtet. Jag tror, att det förslag statsutskottet framlagt i detta avseende, representerar vad som för ögonblicket är skäligt och lämpligt. Det förslag, som framställts av herr Heyman, skiljer sig från statsutskottets förslag endast däri, att det sätter gränsen emellan 2,000 och 1,000 kronor icke i dag eller någon dag efter det att detta beslut fattats utan den första januari 1916, och jag tror, att detta datum som skiljemärke är riktigare än om man drar upp gränsen vid någon dag efter det att detta beslut kommit till stånd. Byggnadskostnaderna började då nämligen från den 1 januari 1916 så märkbart stiga, att det kan vara skäl, att denna dag får utgöra gränsen. Jag hemställer sålunda även jag om bifall till statsutskottets förslag med den av herr Heyman påyrkade ändringen.

Statsbidrag till epidemisjukvården.
(Forts.)

Herr Petré n, Alfred: Statsutskottets ordförande sade, att vederbörande ämbetsverk vid uppgörande av byggnadsförslag icke brukade fästa någon uppmärksamhet vid själva prisfrågan. Häremot vill jag säga, att, åtminstone i vad rör det anstaltsväsen, beträffande vilket jag är med om att uppgöra förslag, man har tagit all möjlig hänsyn till prisfrågan. Vi ha, såväl när vi uppgjort förslag till sinnessjukhus som till alkoholistanstalter, högst betydligt prutat på det utrymme, som man tidigare ur hygienisk synpunkt ansett vara nödvändigt. Vad speciellt beträffar det slags sjukvårdsanstalter, varom här är fråga, nämligen epidemisjukhus, är det nödvändigt, att de anordnas på sådant sätt, att man inom desamma kan skilja sjuka, som lida av olika smittosamma sjukdomar. Man måste ha olika lokaler för nödiga bakteriologiska undersökningar o. s. v. Det är klart, att det med nuvarande höga byggnadskostnader icke är möjligt att uppföra sjukhus av denna art för ett pris av tillnärmelsevis 4,000 kronor, och mera finge ett sådant icke kosta, om landstingen skulle få halva byggnadsanslaget.

Herr Kvarnzeli us nämnde vidare, att jag synbarligen funnit, att jag begärt alldeles för mycket, då jag nu själv prutat så betydligt. Jag har fortfarande den uppfattningen att 3,000 kronor är ett alldeles för litet statsbidrag, därför att det omöjligen kan komma att innebära, att landstingen med de nuvarande byggnadskostnaderna få halva byggnadskostnaden, vilket jag anser vara rimligt. Men jag har förenat mig om den av herr Olsson i Kollungeröd väckta motionen i förhoppning, att man därigenom skulle få någon ändring uti det förslag, som utskottet framställt.

Eftersom herr Johan Nilsson i Skottlandshus uttalade, att det skulle vara orimligt, att, när statsmakterna beslutat att landstingen skola anordna anstaltsväsen, landstingen själva skulle besluta, huru stort statsbidraget skulle vara, vill jag endast säga, att, om herr Nilsson menar, att detta varit min uppfattning, så beror det på, att han missförstått mitt uttalande. Jag kan icke ha menat och har heller aldrig yttrat något sådant. Ty det är klart, att, när riksdagen beslutar att landsting skola anordna det ena eller det andra anstaltsväsendet, riksdagen också måste besluta, därest statsbidrag

Statsbidrag
till epidemi-
sjukvården.

(Forts.)

skall utgå, hur mycket därvidlag skall utgå. Jag har endast framhållit, att riksdagen, när den lägger nya uppgifter på landstingen och därvid utlovar statsbidrag, vid statsbidragets bestämmande icke bör avspisa landstingen med en ringa bråkdel, såsom här är fallet, utan att riksdagen på ett bättre sätt infriar sina löften.

Herr talman! Jag ber att få ändra mitt förra yrkande och i stället instämma i herr von Hofstens yrkande, som sammanfaller med herr Heymans, med den ändring att statsbidraget måtte sättas till 3,000 kronor i stället för 2,000 kronor.

Herr v o n H o f s t e n: Endast en replik till herr Johan Nilsson i Skottlandshus. Då han sade, att statsbidraget till tuberkulossjukvården för närvarande utgår med 2,000 kronor per sjuksäng, vill jag häremot anmärka, att tuberkulossjukhusen i allmänhet uppfördes för 6 å 8 år sedan. Det är ju alldeles orimligt att bibehålla byggnadsanslaget vid 2,000 kronor, då byggnadskostnaderna i verkligheten äro 3- eller 4-dubbla. Jag har här i min hand en uppgift från Stockholms län, där man år 1918 byggt ett epidemisjukhus, som kostat 10,000 kronor per liggplats och där man nyligen fått ett annat sådant färdigt, som kostat 13,000 kronor per liggplats. Ett anslag av 2,000 kronor måste anses orimligt litet, när det förutsättes, att det proportionsvis skall utgöra halva byggnadskostnaden. Det synes mig vara billigt och skäligt, att, då statsbidraget till tuberkulossjukvården för 6 å 8 år sedan utgick med 2,000 kronor, bidraget till epidemisjukhusen med de höga byggnadskostnader, som numera råda, höjes till 3,000 kronor. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Med anledning av den siste talarens yttrande vill jag endast säga, att beloppet 2,000 kronor ingalunda utgick till tuberkulossjukhusen för 6 å 8 år tillbaka, ty då utgick endast ett belopp av ett tusen kronor per liggplats. Beloppet bestämdes till 2,000 kronor helt nyligen, förra året eller året därförut. Jag vågar påstå, att man måste söka nedsätta det belopp, 10- till 13,000 kronor per liggplats, som herr von Hofsten nämnde, om man skall kunna sörja för sjukvården här i landet. I annat fall blir det icke möjligt att sörja för sjukvården i den omfattning, som är tillbörligt, ty det blir då endast ett fåtal sjuka som få vård, under det att den stora allmänheten kommer att bliva utan sådan vård. Man måste därför försöka att inskränka kostnaderna, och med litet god vilja tror jag också, att detta skall låta sig göra.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden:

1:o) av herr *Heyman*,

dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med följande ändringar i punkten II mom. 6):

å sjätte och sjunde raderna i det tryckta utlåtandet skulle orden »efter den nya lagens ikrafträdande nyuppförda epidemisjukhus» utbytas mot »de sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den 1 januari 1916»;

å åttonde raden skulle ordet »äldre» utbytas mot »övriga»;

dels ock att i sammanhang härmed kammaren skulle i avseende å motiveringen besluta:

att å tionde raden uppifrån å sid. 10 orden »nyuppförda sjukhus» skulle utbytas mot »sjukhus, vilkas uppförande påbörjats efter den tid, då prisförhöjningarna å byggnadsområdet börjat göra sig mera kännbart gällande, vilken tidpunkt torde kunna bestämmas till den 1 januari 1916»; samt

att å trettonde och fjortonde raderna å samma sida orden »de epidemisjukhus, som uppförts före epidemilagens ikrafträdande», skulle utbytas mot »övriga epidemisjukhus»; ävensom

2:o) av herr *von Hofsten*, lika med herr *Heyman*, dock med följande ytterligare ändringar i punkten II mom. b):

de två första raderna, alltjämt i det tryckta utlåtandet, skulle avfattas sålunda: »b) med avslag å den av herr *Petrén* m. fl. väckta motionen, i vad den avser»;

å fjärde raden skulle bokstäverna »m. m.» utelämnas;

å åttonde raden skulle beloppet »2,000 kronor» utbytas mot »3,000 kronor».

Därefter gjorde herr vice talmannen propositioner, först på godkännande av vad utskottet yttrat och hemställt samt vidare enligt berörda yrkanden, och förklarade herr vice talmannen sig anse propositionen på bifall till herr *Heymans* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *von Hofstens* yrkande uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i avseende å statsutskottets utlåtande nr 167 bifaller herr *Heymans* under överläggningen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Hofstens* yrkande i frågan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 49.

*Ny
avlöningsstat
för provinsial-
läkare m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jänte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 5 mars 1920 dagtecknad proposition, nr 211, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, dels godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1921;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de i berörda statförslag upptagna avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner för förste provinsialläkare och provinsialläkare funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels, vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1921 höja det å riksdagen uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 1,393,800 kronor med 63,000 kronor till 1,456,800 kronor;

dels för skrivbiträde och övriga expenser åt förste provinsialläkare ävensom för anställande av biträdande förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 51,600 kronor;

dels ock för skrivbiträde och övriga expenser ävensom för tillfällig löneförbättring under år 1920 åt förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 64,800 kronor.

Härjämte hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 248, av herr *A. Petré*n, och den andra inom andra kammaren, nr 363, av herr *K. Kjellberg*, hemställts, att arvoden till de biträdande förste provinsialläkarna måtte bestämmas till de av medicinalstyrelsen föreslagna beloppen, och att det förslagsanslag, som för ändamålet skulle anvisas på extra stat för år 1921, måtte höjas med 10,000 kronor utöver den av Kungl. Maj:t begärda summan.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna det i statsprotokollet över civilärenden den 5 mars 1920 framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1921, med iakttagande av en utav utskottet i fråga om förste provinsialläkartjänstens upprätthållande inom Gottlands län föreslagen ändring;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de i berörda statförslag upptagna avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner för förste provinsial-

läkare och provinsialläkare funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

c) från och med år 1921 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 1,393,800 kronor med 57,500 kronor till 1,451,300 kronor;

d) med avslag å de av herrar Petré och Kjellberg i ämnet väckta motionerna för skrivbiträde och övriga expenser åt förste provinsialläkare ävensom för anställande av biträdande förste provinsialläkare, allt i huvudsaklig överensstämmelse med i förut nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder, på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 52,400 kronor;

e) för skrivbiträde och övriga expenser ävensom för tillfällig löneförbättring under år 1920 åt förste provinsialläkare, allt enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 64,800 kronor.

Herr Andersson, Karl Andreas: Det är icke så länge sedan en debatt förekom i denna kammare angående läkarebristen i Norrland. Jag tog mig vid detta tillfälle friheten påpeka, att även i de södra delarna av landet en sådan brist rådde. Det ärende vi nu behandla utgör bland många ett talande bevis för riktigheten av denna min utsago. Saken förhåller sig nämligen på det viset, att Göteborgs och Bohus län under en rätt lång följd av år haft ett par extra provinsialläkardistrikt, som icke kunnat få läkare. Två ha icke alls varit besatta, och det tredje har länge uppehållits av en medicine kandidat, som för övrigt, såsom jag tror, skött befattningen mycket bra. Nu har konungens befallningshavande i den prisvärda avsikten att kunna tillgodose landsbygdens behov av bättre läkarevård efter en utförlig utredning framställt förslag om att två av dessa extra provinsialläkardistrikt skulle läggas om till ordinarie distrikt, och häremot har jag naturligtvis ingenting att erinra. Jag ber emellertid att få säga några ord om ett av dessa distrikt, nämligen Fiskebäckskils extra provinsialläkardistrikt. Det har funnits sedan år 1889 och har varit besatt till den 1 januari 1915. Sedan dess har det icke varit möjligt att få någon läkare att söka denna befattning, och jag vill påstå, att detta icke gärna kan ha berott på, att den inkomst, som med densamma är förenad icke skulle varit tillfredsställande, åtminstone om man hållit sina anspråk något så när inom rimliga gränser. För att emellertid göra detta distrikt mera begärligt har konungens befallningshavande föreslagit icke blott, att det skulle bli ordinarie distrikt utan även att det skulle utvidgas med en socken på fastlandet, nämligen Lyse socken, som ligger omedelbart invid Lysekil. Dessutom har man tänkt sig, att Lysekil av Kungl. Maj:t skulle utses till läkarestation, tydligen av det skälet, att Lysekil skulle verka mera lockande på en läkare än vad Fiskebäckskil kunnat göra.

Nu vill jag dock framhålla, att det i Lysekil redan finnes två läkare och att något behov av ytterligare en läkare där knappast kan sägas föreligga.

*Ny
avlöningsstat
för provinsial-
läkare m. m.*

(Forts.)

Varför jag nu begärt ordet är för att framhålla önskvärdheten av att, när Kungl. Maj:t går att ytterligare taga i övervägande dels omfattningen av detta nya läkardistrikt, dels frågan om stationen inom distriktet för läkaren, Kungl. Maj:t då vill grundligt undersöka, om det skall vara nödvändigt att utse Lysekil till läkarestation, där det redan förut finnes två stadsläkare. Skulle det omlertid bliva så, att Kungl. Maj:t under nu rådande läkareförhållanden skulle anse det vara nödvändigt att utse Lysekil som läkarestation, så vill jag, så kraftigt jag kan, understryka önskvärdheten av att Kungl. Maj:t i sådant fall måtte anse ett sådant arrangemang som ett provisorium, tills läkareförhållandena på landsbygden kunna bliva föremål för en bättre anordning än vad som nu är fallet. Jag vill vidare framhålla, att nu skildrade förhållanden synes mig vara en av de många omständigheter, som ge vid handen, att man i längden icke kan vara tillfreds med den nuvarande anordningen för tillgodo-seende av läkarevården på landsbygden. Jag tror icke, att det i längden går att upprätthålla den fullständiga frivillighet, som i det avseendet råder för läkarna, utan det synes mig, som om allt tyder på att man måste undersöka, om man icke blir nödsakad att i en eller annan form ålägga de legitimerade läkarna skyldighet att under viss tid upprätthålla läkaretjänsterna på landsbygden, vare sig nu detta kan ske genom en förbättring och en utvidgning av den nuvarande civilläkarestipendiatinstitutionen eller på annat sätt.

Med dessa ord ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bodin: Herr talman! Vad angår förste provinsialläkarbefattningen i Gottlands län har utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag på grund av befolkningens ringa antal och länets obetydliga utsträckning. Men då under de senaste åren svår epidemi varit rådande över Visby distrikt och extra läkarehjälp måst anskaffas, synes det mig lika nödvändigt att i Gottlands län genomföra Kungl. Maj:ts förslag som i de övriga länen, och därför yrkar jag, herr greve och talman bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Kvarnzelius: Ja, herr talman, jag skall be att gent emot den siste talaren få yrka bifall till utskottets hemställan.

Var och en, som känner förhållandet, måste erkänna, att Gottland med den ringa folkmängd, som finnes inom detta distrikt, får det mycket väl ordnat i jämförelse med de flesta andra länen med den lösning utskottet föreslagit; och jag är övertygad om att, i händelse Kungl. Maj:t hade ägnat en noggrannare uppmärksamhet åt detta ärende, Kungl. Maj:t icke skulle hava framkommit med det förslag, som Kungl. Maj:t gjort beträffande Gottland. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Petré n, Alfred: I motsats till den föregående ärade talaren tror jag dock, att det föreligger ganska goda skäl för att inrätta en särskild förste provinsialläkartjänst även för Gottlands län.

Läkareförhållandena på Gottland äro för närvarande ganska svåra. Av provinsialläkartjänsterna på Gottland är — förutom Visby provinsialläkar-distrikt, som är förenat med förste provinsialläkartjänsten — endast Hemse provinsialläkar-distrikt för närvarande besatt. Det tredje provinsialläkar-distriktet, det i Slite är obesatt och båda de extra provinsialläkar-distrikten, nämligen i Ljugarn och Klintehamn, äro likaledes obesatta. Det är klart att vid sådant förhållande förste provinsialläkaren måste få ett betydligt ökat arbete utanför det egentliga provinsialläkar-distriktet, och då vi veta, att förste provinsialläkarens tid blivit betydligt tagen i anspråk med expeditjonsarbete på grund av de nya lagar, som under de senare åren kommit till stånd, såsom barnmorskelagen, epidemilagen o. s. v., så att hans tid för egentligt sjukvårdsarbete minskats betydligt, tror jag, att det vorer synnerligen välbetänkt, att det inrättades en särskild förste provinsialläkarbefattning även för Gottlands län, så att det bleve en särskild provinsialläkare i Visby distrikt.

Jag skall därför för min del, herr talman, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman! Det är väl ändå icke möjligt att reglera dessa förhållanden efter ställningen sådan den är för ögonblicket. Om jag icke misstager mig, voro alla tre provinsialläkartjänsterna i Gottlands län besatta den 1 januari i år, och om nu händelsevis en är vakant, kan man väl icke därför inrätta en särskild förste provinsialläkartjänst.

Förhållandet är det, att Gottlands län, som bekant, har mindre än hälften så stor folkmängd som det mest folkfattiga länet i Sverige; och i detta län, med något över 56.000 människor, finnas tre provinsialläkar- och två extra provinsialläkar-distrikt. Att därutöver inrätta en särskild förste provinsialläkarbefattning måste väl vara alldeles onödigt för närvarande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Bodin, att kammararen skulle, med avslag å utskottets hemställan i punkten a) i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad samt i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 168, röstar

Ja;

*Ny
avlöningsstat
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Bodins under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 20.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckt motion om anslag till utförande av ackordsarbeten utav vissa värnpliktiga;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående merkostnad för ordnande av övre Bernadotteska gravkoret i Riddarholmskyrkan, m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till vattendomstolarna;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående extra statsbidrag för år 1920 åt registrerade sjukkassor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd;

nr 174, i anledning av väckta motioner angående höjning av landsfiskalernas förvaltningsbidrag;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förstärkning av arbetskrafterna å kommerskollegii industribyrås elektriska sektion för behandling av vissa ärenden rörande elektriska anläggningar; samt

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av militär tjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om ersättning
åt vissa
näringsidkare
för mistning
av vinförsälj-
ningsrättighet
m. m.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts i proposition nr 287 framställda förslag hade utskottet till behandling förehaft två till ut-

skottet remitterade motioner, nämligen dels en inom första kammaren av herr *Th. Borell* m. fl. väckt motion, nr 198, vari hemställdt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, på sätt Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt, låta verkställa förnyad utredning rörande frågan om ersättning till specieri- och diverschandlare för mistning till följd av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning av rättigheten att försälja vin, dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Lithander* väckt motion, nr 67, vari hemställdt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om omedelbart utnämmande av »1920 års ersättningssakkunnige» med den av kungl. kommerskollegium och kungl. socialstyrelsen förordade uppgiften att till överprövning upptaga till desamma värdjade ärenden med avseende å genom den nya rusdryckslagstiftningens genomförande betingad ersättning och att dessa »1920 års ersättningssakkunnige» måtte erhålla befogenhet att ur den för ändamålet avsatta statsverkets fond av rusdrycksmedel utbetala de ersättningsbelopp, som de efter prövning funne av statsverket böra gäldas, ävensom uppdrag att till nästkommande års riksdag inkomma med berättelse över sin verksamhet.

*Om ersättning
åt vissa
näringsidkare
för mistning
av vinförsälj-
ningsrättighet
m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade i förevarande utlåtande av angivna skäl hemställt att riksdagen måtte

I) fatta beslut på sätt utlåtandet under denna punkt närmare visade;

II) avslå herr Borells berörda motion, nr 198;

III) likaledes avslå herr Lithanders motion, nr 67.

Herr *Borell*: Herr greve och talman, mina herrar! De ersättningssakkunnige, som år 1917 tillsattes för att verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning borde utgå till dem, som berördes av samma års rusdrycksförsäljningsförordning, hade att behandla jämväl anspråk, framställda ifrån vin- och specierhandlare om ersättning för mistad rättighet att försälja vin. De ersättningssakkunniga ansågo, att dessa framställningar icke kunde tillstyrkas. Från detta beslut var jag, som deltog i de ersättningssakkunnigas arbete, skiljaktig och yttrade som min mening, att en grundligare undersökning om dessa frågor borde verkställas än den som förelåg.

Jag har nu jämte tre andra medlemmar i denna kammare väckt motion om att en ytterligare undersökning angående dessa ersättningskrav borde anställas. Då jag nu yrkar bifall till denna motion, förstår jag visserligen, att jag icke har några utsikter till framgång, då jag har ett enhälligt statsutskott emot mig, men jag anser mig dock böra med några ord framhålla skälen, varför jag avgivit denna motion.

Som grund för sitt avslagsyrkande anförde de sakkunniga, utom den allmänt gällande satsen, att enskilda näringsidkare icke emot staten äga något rättsligt anspråk på ersättning för förlorade eller inskränkta rättigheter på grund av ny eller ändrad lagstiftning, bland annat, i detta särskilda fall, att vinhandelsrättigheten i fråga varit av

Om ersättning
åt vissa
näringsidkare
för mistning
av vinförsälj-
ningsrättighet
m. m.

(Forts.)

endast tillfällig natur. Den kunde således när som helst, utan någon särskilt given anledning, indragas. Detta är givetvis riktigt, men om man tänker på, huru det ställer sig i det verkliga livet, så är det väl så, att handlandena, som under kanske många, många år bedrivit handel jämväl med vin, hava levat sig in i den föreställningen, att denna rättighet skulle få fortsätta, om den icke av dem missbrukades. De hava inrättat sig därefter och kalkylerat sin affär med hänsyn till den vinst, som beräknades falla å denna hantering. Vid sådant förhållande synes mig den omständigheten, att rättigheterna kunna indragas, icke i och för sig vara tillräckligt skäl för att icke tillmötesgå framställda ersättningsanspråk därest de enskilda genom den nya lagstiftningen verkligen tillskyndats en kännbar förlust och skada. I detta sistnämnda hänseende ansågo emellertid de ersättningssakkunniga, att den utredning, som förelåg, visat, att den förlust, som genom indragningen av vinhandelsrättigheterna uppkommit, i själva verket icke vore så betydande. De förmenade, att den statistik, som fanns tillgänglig, visat, att vinförsäljningen i regel var ganska ringa i proportion till hela omsättningen i de respektive affärerna, och i varje fall i regel icke uppgick till 25 % därav. De anförde vidare, att då det var fråga om att bestämma ersättning i anledning av tobaksmonopolets införande, inga andra av dem, som förut drivit handel med tobaksvaror fingo ersättning än sådana, som drivit tobakshandeln i så stor omfattning, att försäljningen av tobak utgjorde minst 25 % av hela försäljningssumman, och för övrigt tröstade de ersättningssakkunniga vederbörande handlande med att den förlust, som de möjligen i detta avseende lidit, kunde de ganska lätt kompensera genom att höja prisen på andra varor, som de hade att sälja, eller skaffa sig andra varor till försäljning i stället för det indragna vinet. Jag tror nu icke, att detta inneburit någon särskild tröst för de enskilda. Det är givetvis i regel fullkomligt omöjligt att kompensera en förlust, som uppkommer därigenom att man icke längre får sälja en vara, genom att höja priset på andra varor. Det allmänna prisläget, konkurrensen och andra omständigheter utgöra hinder därför. Vidare är det lätt att säga, att man kan utvidga sin affär genom att föra andra varor i densamma; men det är nog icke så lätt att göra. Det kan omöjliggöras av brist på rörelsekapital, på grund av lokala skäl, kundkretsens beskaffenhet och andra förhållanden.

Det säges nu i den kungl. propositionen, att de ersättningssakkunnigas undersökningar varit grundliga och ingående. Jag måste för min del säga, att jag har den bestämda meningen, att i detta fall dessa icke varit ingående och grundliga, utan tvärtom alltför ytliga och summariska för att läggas till grund för ett avstyrkande av de framställda ersättningsanspråken. Det är naturligtvis så, att den statistik, som finnes i förevarande avseende, är mycket otillförlitlig. Den måste vara det. Det är i allmänhet fråga om de små handlandena. För de stora affärsmännen spelar denna fråga en ganska ringa roll. De små handlandena föra i regel icke sina böcker på sådant sätt att de äro i stånd att med någon större grad av tillförlitlighet visa, huru stor procent vinförsäljningen utgjort av hela deras försäljning.

Emellertid äro de uttalanden, som kommit ifrån såväl en stor del handlande som från deras sammanslutningar och föreningar enstämninga därutinnan, att handeln med vin har särskilt för de små handlandena varit en ganska vinstgivande sak. Varan har varit kurant, affären har varit kontant och vinsten på denna försäljning har varit relativt stor i förhållande till vinsten på andra försäljningsartiklar. Uttalandena gå enstämmigt ut på att indragningen av vinhandeln i många fall har vållat mycket betydande och kännbara förluster för de särskilda handlandena. För min del hyser jag den uppfattningen, att det i ett fall som detta är av största vikt att framkomna ersättningskrav så behandlas, att icke den känslan med fog kan göra sig gällande, att de enskilda stå rättslösa emot staten.

*Om ersättning
åt vissa
näringsidkare
för mistvåg
av vinförsälj-
ningsrättighet
m. m.
(Forts.)*

Ersättningsbeloppen i ifrågavarande fall äro ringa, ringa i förhållande till de stora vinster, som tillkomma staten på grund av den förändrade lagstiftningen och ringa i förhållande till den fara, som ett osäkerhetstillstånd i det av mig nyss angivna avseendet måste medföra för det allmänna.

Då jag sålunda, på grund av den kännedom om förhållandena, som jag erhöll under de ersättningssakkunnigas arbete, fick den bestämda uppfattningen att, om en grundligare undersökning hade gjorts, man skulle hava fått fram åtskilliga fall, där det varit överensstämmande med billighet och rättvisa att ersättning hade lämnats, och då jag också har den uppfattningen, att en sådan undersökning, även om den givetvis medfört åtskilligt arbete och måst föras ganska mycket i detalj, dock skulle hava varit möjlig att utföra, har jag ansett mig böra framlägga denna motion till den kraft och verkan den hava kan och åtminstone för att få tillfälle att här uttala, att enligt min bestämda övertygelse här icke har skipats rättvisa mot ifrågavarande näringsidkare.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, att yrka bifall till min motion.

Herr Ekman. Carl Gustaf: Då den föregående talaren själv slutade sitt anförande med att säga, att han egentligen med sitt uppträdande endast avsåg att få utveckla sin mening inför kammaren, hade det kanske icke varit så erforderligt att ingå i något bemötande. Jag vill emellertid säga, att jag knappast tror, att det i något fall kan sägas, att de åberopade grunderna för ersättningen varit mindre övertygande än vad de äro i det föreliggande fallet.

Herr Borell sade, att dessa handlande hava levat sig in i den föreställningen att få behålla denna rättighet. Det förefaller mig vara alldeles omöjligt att de kunnat leva sig in i den föreställningen, ty dels var rättigheten som sådan själv en korttidsrättighet, dels hade frågan om dessa rättigheters indragning länge, länge på det sättet varit uppe i den allmänna diskussionen och framställt såsom ett krav från vida kretsar i vårt land, så att varenda rättighetsinnehavare måste hava varit fullt förtrogen med att det var en omdiskuterad rättighet. Dessutom ber jag att få framhålla, att det är ju så, att själva rättigheten såsom sådan i många fall tillkom dessa handlande utan att man kunde säga, varpå egentligen rättigheten var

Om ersättning
 åt vissa
 näringsidkare
 för mistning
 av vinförsälj-
 ningsrättighet
 m. m.

(Forts.)

grundad. I vissa län förfor man så, att man lämnade varje speceri-handlare, som hade dylik affär, rättighet att jämväl bedriva handel med öl och vin. I vissa andra län gjorde man så, att endast vissa handlande erhöilo en sådan rättighet. I den stad, där jag under åtskilliga år har bott, fanns det ett 40-tal sådana handlande, men det var endast 11, som fingo denna rättighet. De betraktade rättigheten såsom en alldeles särskild ekonomisk förmån, som för dem i konkurrensen med andra handlande innebar en godtycklig och av ingenting i deras eget förfarande betingad fördel. Att, när sedermera staten, icke för att tillgodogöra sig den vinst, som de förut uppburit, utan av sociala skyddshänsyn, indrog dessa rättigheter, som den tidigare meddelat vissa av dessa handlande, för vilka det varit en förmån, att, säger jag, staten dessutom skulle ersätta dessa handlande, då rättigheten upphörde; det är en ståndpunkt, som jag verkligen icke förstår, att vare sig billighetssynpunkt eller rättssynpunkt talar så synnerligen mycket för. Det förhöll sig helt annorlunda, kan man säga, när det gällde tobaksmonopolet. Då övertog staten denna affär för att tillgodogöra sig vinst på densamma. Det var sålunda icke några rent sociala hänsyn, som våldade övertagandet, utan det var staten, som ur rent ekonomiska synpunkter ville för egen del lägga under sig en affär, som andra förut bedrivit. Men jämväl där begränsades ersättningsrätten till sådana handlande, som i allmänhet hade en större vinst på sin affär än den som någon av här ifrågavarande handlande kunnat uppvisa, att de erhållit. Jag vill sålunda säga, att jag tror, dels att vid den utredning, som förekom på denna punkt, vederbörande, såvitt jag förstår, fullständigt brusto ifråga om bevisningen, för att den här delen av affären spelat en så stor roll för dem och dels att, med hänsyn till den omständighet, som jag här påvisat, att nämligen indragningen av rättigheten ingalunda var ett ekonomiskt statsintresse utan ett mera allmänt skyddsintresse, man kan säga, att den i detta fall — med undantag för den ärade motionären — enhälliga mening, som de sakkunniga kommit till, är synnerligen välgrundad. Jag tillåter mig därför, herr greve och talman, hemställa, att jämväl i denna punkt riksdagen måtte besluta bifalla statsutskottets hemställan, vartill jag yrkar bifall.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående var och en av de tre punkterna i nu ifrågavarande utlåtande.

Beträffande punkten I), fortsatte herr talmannen hade endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På därefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

I avseende å punkten II), anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till den i punkten avsedda motionen.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Slutligen bifölls på särskild proposition utskottets hemställan i punkten III).

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 178, i anledning av väckta motioner om anskaffande för statens räkning av ett havsisbrytarefartyg;

nr 179, i anledning av väckt motion angående rätt för änkan Dorothea Sofia Torén till ersättning för upphörd brännvinsutskänkningsrättighet;

nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag för gäldande av statsbidrag till avlönande av kommunalborgmästare, m. fl.; samt

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion.

Anslag till fonden för räntefria studielån.

I den till riksdagen avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1921 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning: bil. 3» fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studielån, skulle inrättas, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, lån kunde av Kungl. Maj:t utdelas för underlåtande av studiemöjligheterna för begåvade fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, skolande i avseende å grunderna för utdelning av ifrågavarande räntefria studielån i huvudsak gälla vad Kungl. Maj:t i den 19 juni 1919 utfärdat reglemente (svensk författningssamling nr 511) i detta hänseende förordnat;

dels såsom kapitalökning för denna fond för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor;

dels ock besluta, att i nämnda fond skulle ingå jämväl de reservationsanslag, som för åren 1919 och 1920 uppförts i riksstaten för enahanda ändamål, med avdrag likväl av från dem utgående ersättning till postsparbanken för förvaltningskostnader i anledning av dess bestyr med ifrågavarande studielån.

Uti en inom riksdagens andra kammare väckt motion (nr 98) hade herrar *S. Berglund* och *H. Hansson* i Rättvik hemställt, att riksdagen måtte till räntefria studielån anvisa ett reservationsanslag på 500,000 kronor.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevärande förslag och med avslag å den i ämnet väckta motionen, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning,

a) besluta, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studielån, skulle inrättas, från vilken fond, som skulle förvaltas av

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Ports.)

statskontoret, lån kunde av Kungl. Maj:t utdelas för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, skolande i avseende å grunderna för utdelning av ifrågavarande räntefria studielån i huvudsak gälla vad Kungl. Maj:t i den 19 juni 1919 utfärdat reglemente (svensk förtätningsamling nr 511) i detta hänseende förordnat;

b) såsom kapitalökning för denna fond för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor;

c) besluta, att i nämnda fond skulle ingå jämväl de reservationsanslag, som för åren 1919 och 1920 uppförts i riksstaten för enahanda ändamål, med avdrag likväl av från dem utgående ersättning till postsparbanken för förvaltningskostnader i anledning av dess bestyr med ifrågavarande studielån.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har ej något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag, som jag finner synnerligen väl motiverat. Men jag nödgas fästa uppmärksamheten på en sak beträffande dessa räntefria studielån, som är av rätt så allvarlig natur. Det är nog på det sättet, att utvecklingen här håller på att gå delvis i annan riktning än riksdagen avsåg, när detta beslut fattades. Beslutet tillkom ju mot första kammarens vilja genom gemensam votering vid 1918 års riksdag, och det var en hel del skäl, första kammaren hade att anföra mot bifall till motionen om dessa räntefria studielån. Dessa räntefria studielån avsågo ju att sätta ovanligt väl begåvade unga män och kvinnor i tillfälle att avsluta sina studier utan alltför stora ekonomiska bekymmer, och mot förslaget hävdades mycket starkt här i första kammaren, att en sådan åtgärd endast skulle bidra att öka tillströmningen till de litterata yrkena, vilket ej alls vore önskvärt. Däremot hävdades, att dessa studielån avsågo i minst lika stor utsträckning eller till och med i ännu större att tillgodose vår kulturs, den ekonomiska såväl som den andliga, behov av dugliga ledande krafter på olika områden, vilka skulle tillvaratagas, även om de funnos i de fattigare samhällslagren och ej själva kunde komma till sin rätt. Ja, första kammaren sade, att det var mycket välvilligt tänkt av motionären, men talesmännen för första kammaren trodde, att om dessa studielån komme till stånd, så skulle det ändå gå som de förutsagt, nämligen på det sättet, att det var studenter och eventuellt blivande folkskollärare, som skulle få så gott som hela gagnet av dessa studielån. Nu har det verkligen kommit att gå på det sättet, som första kammaren befarade. Vid ett seminarieläraremöte fick jag en komplimang för att hava framburit motionen och för att jag därvid hade särskilt tänkt på de blivande folkskollärarna och deras bekymmersamma ställning, och att det var riktigt roligt att se en så stor del av dem, som fått studielån, just sitta i seminariernas lärosalar. Icke mindre än åtminstone 30 % av dessa ovanliga begåvningar från fattiga hem voro tillfönda i seminarierna! Jag blev ganska förlägen, ej bara för komplimangen, som var alldeles oförtjänt, utan också för att det verkligen gått i den riktning,

som befarades, och som jag ändå trodde, att det träffats åtskilliga garantier emot. Emellertid tror jag, att det mera är en tillfällig historia; men för att det ej skall bli stadigvarande, så behöver en åtgärd vidtagas, som verkligen både Kungl. Maj:t och riksdagen tänkte på, då motionen gick igenom. Den garanti, som ganska ivrigt här anfördes mot den farhågan, den var, att i den nämnd, som skulle utdela dessa räntefria studielån, skulle insättas ej bara representanter för de vanliga skolorna med teoretisk utbildning, utan framför allt representanter för den praktiska undervisningen. Det var särskilt påpekat, att där borde sitta representanter för den tekniska undervisningen, för den kommersiella undervisningen och för lantbruksundervisningen. I den nämnd, som tillsattes, har nu ej någon representant alls kommit in för dessa, näringarna direkt avseende skolor. Jag skulle visserligen tro, att Kungl. Maj:t hade ganska rätt, då Kungl. Maj:t till en början ville ha en mindre nämnd än riksdagen förutsatt, då bifall gavs till motionen — därför, att det ju är alldeles tydligt, att en sådan historia som denna bör utvecklas i enlighet med gjorda erfarenheter; men nu, då riksdagen står i begrepp att fatta beslut om organisationens fulländning genom upprättande av en fond, skulle jag vilja vädja till Kungl. Maj:t att taga under övervägande, om ej tiden kunde vara inne för att komplettera denna nämnd — i vilken nu sitta representanter endast för universiteten, läroverken, seminarierna och folkskolorna — med representanter för den tekniska och kommersiella undervisningen och för landbruksskolorna. Det är ju ej säkert, att det blir så många från arbetare- och bondeklassen direkt kommande unga män och kvinnor, vilka ämna gå till den lägre tekniska undervisningen eller landbruksskolorna, att procenten sådana lärjungar därigenom avsevärt skulle höjas. Men jag tycker ändå, att det skulle vara en viss trygghet för att utvecklingen tillgodosåges i den riktning, som riksdagen dock ville ganska starkt understryka, om dessa representanter för den praktiska undervisningen, den som direkt rör vårt näringsliv, komme att insättas i denna nämnd. Vad jag således i detta sammanhang ville fästa uppmärksamheten på är, att detta måtte ske så fort som möjligt.

Som sagt, herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning av en statsbana från Hultebo station å statsbanan Dagarn—Hultebo till Riddarhyttans gruvfält jämte en i ämnet väckt motion;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.

(Forts.)

gjorda framställningar om anslag till utförande av vissa fiskehamnsbyggnader m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 185, i anledning av väckt motion om verkställande av utredning rörande planmässigt ordnande av regelbunden automobiltrafik å lämpliga sträckor inom landet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstilllägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna.

Sedan Kungl. Maj:t dels i den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna propositionen, nr 2, med förslag till tilläggsstat för år 1920 föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition angående dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst, för ändamålet beräkna erforderliga anslag under de särskilda huvudtitlarna, dels ock i den samma dag avlåtna statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att för år 1921 beräkna särskild avsättning för dyrtidstilllägg åt vissa befattningshavare m. fl., hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 30 januari 1920 avlåten proposition (nr 95) under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1) att godkänna propositionen bifogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst;

2) att i avseende å dyrtidstillägget för år 1920

dels medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, postsparbanken, flottans pensionskassa samt statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. dyrtidstilllägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

dels för bestridande av kostnaderna för dyrtidstilllägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1920 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 45,200,

att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 20,800, att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 80,000,

att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 430,000,

att av patent- och varumärkes- samt reistreringsavgifters medel direkt utgå;

för bank- och fondinspektionen ett förslagsanslag å kronor 50,800,

att i första hand direkt utgå av bidrag till bankinspektionen; samt

för kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit ett reservationsanslag å kronor 40,800,

att av denatureringsavgifter direkt utgå;

dels ock till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke förut särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	4,780,000
» tredje »	»	900,000
» fjärde »	»	29,210,000
» femte »	»	18,320,000
» sjätte »	»	13,760,000
» sjunde »	»	10,290,000
» åttonde »	»	13,800,000
» nionde »	»	2,940,000

samt

3) att i avseende å dyrtidstillägget för år 1921

dels till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 160,000,000,

dels ock förklara, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattensfallsverk, statens domäner, postsparbanken, flottans pensionskassa, statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bank- och fondinspektionen samt kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner

Om grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.
(Forts.)

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

av de medel, vilka för beredande av dyrtidstillägg under år 1921 kunde vardas å riksstaten för sagda år särskilt avsatta.

I anledning av förevarande proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 227, av herrar *A. Hult* och *J. Pålsson*, nr 228, av herrar *N. S. Norling* och *P. Norin*, nr 229, av herrar *T. Julin* och *C. I. Asplund*, nr 230, av herrar *N. A. Nilsson* och *L. Widell*, samt nr 231, av herr *S. Clason* m. fl., och inom andra kammaren nr 331, av herrar *E. Hage* och *C. Lovén*, nr 332, av herr *A. J. Bårg* m. fl., nr 333, av herr *E. Eriksson* i Stockholm, nr 334, av herrar *A. Thore* och *A. Bökelund*, nr 335, av herr *W. Björck* i Jönköping, nr 336, av herr *E. Nylander*, samt nr 337 och 338, av herr *I. Vennerström*.

I sammanhang med propositionen nr 95 hade utskottet till behandling företagit en till riksdagen den 5 mars 1920 avlåten proposition, nr 407, vari Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen att godkänna framlagt förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt härads hövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 95 och nr 407 måtte

1) godkänna ett utlåtandet bilagt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (bilaga A), med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

2) medgiva, att till de den 30 juni 1920 i statens tjänst anställda befattningshavare, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skulle utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugo procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg finge beräknas;

3) i avseende å dyrtidstillägget för år 1920

a) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken dyrtidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1920 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 60,000,
att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;
för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 30,000,
att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 84,000,
att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;
för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 550,000,
att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå;
för bank- och fondinspektionen ett förslagsanslag å kronor 70,000,
att, såvitt angår dyrtidstilllägg å avlöningar, som skola bestridas av bidrag till bankinspektionen, i första hand utgå av dylika medel; samt
för kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit ett reservationsanslag å kronor 55,000,
att av denatureringsavgifter direkt utgå;
c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstilllägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke förut särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	6,000,000
» tredje »	»	1,500,000
» fjärde »	»	35,000,000
» femte »	»	21,000,000
» sjätte »	»	17,000,000
» sjunde »	»	13,000,000
» åttonde »	»	17,000,000

samt

4) att i avseende å dyrtidstillägget för år 1921

a) till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst, kronor 200,000,000,

b) förklara, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, postsparbanken, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bank- och fondinspektionen samt kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner av det under mom. a) omförmälda anslag;

II) att de i ämnet av herrar Hult och Pålsson, Norling och Norin, Julin och Asplund, N. A. Nilsson och Widell, Clason m. fl., Hage och Lovén, Bårg m. fl., Eriksson i Stockholm, Thore och Bökelund, Björck i Jönköping, Nylander och Vennerström väckta motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Reservationer hade avgivits:

vid punkt I 1) av herr *H. M. Bäckström*, som ansett, att grundtalet bort bestämmas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

vid punkt I 2):

av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson*, *H. M. Bäckström*, *C. G. Ekman*, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. H. Waldén*, *S. Bengtsson* i Norup, *C. R. Jansson* i Falun och *J. Erlansson*, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande förhöjningen i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 bort hava följande lydelse:

»Enligt Kungl. Maj:ts — — — må beräknas. Sådant tillägg må dock endast utgå till befattningshavare som är familjeförsörjare, dock att, där både man och hustru äro statsanställda, tillägget utgår endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen. Med familjeförsörjare förstås i detta sammanhang såväl befattningshavare, som är gift utan att äga barn, som dylik, änklings, änka eller ogift, vilken äger barn. Beträffande åldersgräns för barn gäller därvid samma bestämmelse, som i den av utskottet under punkt 1) förordade bil. A § 3 är stadgat.»

samt att utskottet förty under nämnda punkt bort hemställa,

»2) att riksdagen må medgiva — — — må beräknas, dock att sådant tillägg må utgå allenast till befattningshavare, som är familjeförsörjare. Där både man och hustru äro statsanställda, utgår likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen.»

av herr *O. U. B. Olsson*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen må medgiva — — — motsvarande trettio procent — — — må beräknas.»

av herr *C. I. Asplund*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen må medgiva — — — med dels ett belopp motsvarande en sjättedel av — — — må beräknas, dels ock 50 kronor för varje vid förstnämnda tidpunkt av befattningshavaren på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som icke uppnått 16 års ålder.»

Om grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

(Forts.)

Herr Cla s o n: Den motion i detta ämne, som jag jämte åtskilliga medmotionärer har tillåtit mig väcka, har vilat på två principer. Den ena är den, att när det visade sig, att dyrtiden blev konstant, så borde åt samtliga tjänstemän beredas *full* kompensationslön för lönerns minskade realvärde; i varje fall borde, om detta ej vore möjligt, dock den ersättning, som man skulle giva den, mera närma sig det faktiska realvärdet, än vad fallet är i det kungl. förslaget, som ju för vissa grupper av dem ej går upp till mer än hälften. Den andra principen gällde, vad som här kallas för retroaktiviteten, men som dock ej riktigt är detsamma. Det gällde tillämpningen av den principen, att om staten vid början av ett visst år, i detta fall 1920, anser, att de nuvarande lönderna för tjänstemännen äro för låga, så bör staten då också se till, att vad de få skall tilldelas dem genast. Det går ej an, menar jag, att säga dem, att vi skola laga, att ni under senare halvåret få tillräckliga löner, men under första halvåret skola ni fortfarande arbeta för otillräckliga löner, utan det bör sägas så: Samma arbete har rätt att lönas på samma sätt, vare sig det utföres före 1 juli eller först efter 1 juli. Det är mig nämligen omöjligt att förstå, att det skulle kunna vara billigt eller rimligt att kräva under första delen av året ett arbete för lägre lön än under den senare delen, när man redan vid början av året kommit till insikt om lörens otillräcklighet.

Nu har ju utskottet gått motionärerna ganska långt till mötes, och det är ju glädjande. Å andra sidan kan jag dock icke underlåta att här säga, att de principiella krav, som ligga bakom motionärernas framställning och i detta fall bakom tjänstemännens önsningar och krav, dock icke härigenom blivit fullt tillgodosedda. Det kan ej hjälpas, att man från tjänstemännens sida måste betrakta anställningen som en slags uppgörelse med staten om en viss reallön, ej om en papperslön. Om då den lön, som utbetalas i papper, av olika anledningar har kommit att motsvara endast hälften eller $\frac{2}{3}$ av den reallön, som man vid anställningen hade rätt att räkna med, då måste detta vara att beklaga. Jag känner mycket väl till, att vid vissa föregående tillfällen i vår historia, i tider av synnerligt stort ekonomiskt betryck, faktiskt mycket värre betryck än under den nu rådande tiden, det nog har hänt, att man ganska snart började på att spara in på ämbetsmännens löner. Men det har dock tillföre under sådana tider varit en rätt väsentlig skillnad mot nu, den skillnaden nämligen, att då gävos lönderna i ganska stor utsträckning eller kanske uteslutande i naturaförmåner eller också voro de reglerade efter markegångspris, och det gjorde ställningen helt annorlunda.

Nu förstår jag mycket väl skälen till utskottets hållning. Utskottet har kommit till sin ståndpunkt på grund av respekten för de höga siffrorna. Det är de höga siffrorna, som verkat återhållande, i

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befall-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

den mån man ej velat gå motionärerna fullt tillmötes. Men vad betydade då dessa siffror? Vad betyder det, att en ersättning till $\frac{2}{3}$ av lönens realvärde för *hela* året 1920 — vilket vi motionärer ha yrkat — skulle kosta så och så många miljoner mer än vad utskottet vill giva, eller att en ersättning till fullo skulle kosta så mycket pengar, så att det vågar man ej tala om? Jo, det betyder naturligtvis faktiskt, att precis samma belopp, som man ej har ansett sig kunna utbetala, det ha tjänstemännen fått betala ur sina egna fickor eller låna upp eller skuldsätta sig med för att fylla det realvärde, som staten dock en gång har lovat dem. I den mån därjämte dessa ersättningar varit otillräckliga, även under de föregående åren, gör sig nu detta naturligtvis i ännu högre grad gällande. Eller man kunde också uttrycka det på ett annat sätt: För så och så många miljoner har staten tagit ut arbete av tjänstemännen, som den ej givit dem lön för.

Det är förresten nog oriktigt att endast se på den ena sidan av kostnaderna. Det medför också kostnader för staten att i detta hänseende vidtaga sådana åtgärder, som försämra och fördyra statsförvaltningen. Och statsförvaltningen försämras och fördyras i samma mån man driver de goda eller de bästa krafterna från verken. Statsarbetena bli försenade, de komma att ske långsammare, de komma att bli ofullständigare, ty för varje gång en god kraft lämnar verket och ersättes med en ny, kräves det en ganska lång utbildningstid, innan den nya kraften kan prestera vad den gamla kunde prestera; den tid, som på det viset går bort och slösas bort, är också pengar värd.

Här var i förmiddags en debatt om vad man kallade en »degradering» inom en viss tjänstemannakår. Jag skulle vilja göra gällande, att det, som har pågått och ännu pågår, det är en allmän *ekonomisk* degradering av stora grupper av statens tjänstemän, så länge man ej går upp till en full ersättning av lönernas realvärde. Och det är även en degradering, och enligt min tanke en beklaglig och ödesdiger degradering av *ämbetsmannaskickligheten*, som man på det viset efter hand framdriver. Det vore önskvärt, att statsmakterna vore lika känsliga för den degraderingen, som de visade sig vara för en viss degradering på en särskild punkt, som behandlades i förmiddags.

Det kan ej heller lämnas ur räkningen, att man i tjänstemannakretsar har måst säga sig, att den depreciering av realvärdet, som ägt rum, beror i åtskilliga hänseenden på åtgärder, som staten själv vidtagit. Jag skulle kunna nämna både det ena och det andra, som bevisar detta, och knappt riskera att bli motsagd.

Slutligen vill jag också säga ett ord om *sättet* för hela denna frågas behandling. Den bebådades redan i statsverkspropositionen, och den kungl. propositionen kom in redan i januari. Sedan har ju behandlingen tagit en synnerligen lång tid, och om jag ej är oriktigt underrättad, så har det gått till så, att man från vederbörande statsutskottsavdelning har då och då vänt sig till bevillningsutskottet och frågat, hur mycket pengar man möjligen kunde få använda för denna ersättning åt statstjänstemännen. Jag förstår naturligtvis

synnerligen väl den metoden och det tvång, som förelegat att rätta munnen efter matsäcken. Men vad jag ej riktigt kan förstå, det är, att utskottet och riksdagen på detta sätt ha bland alla utgiftsfrågor skjutit fram just *denna* fråga till den allra sista stunden. Det är många miljoner, som ha beviljats i år och, man kunde väl säga, beviljas dagligen, stundom på ganska tillfälliga yrkanden; men varför skall statens ställning till sina tjänare, statens bestämmande av, hur stor ersättning staten skall giva dem för vad de faktiskt ha förlorat, hur långt de skola ersättas för dyrtiden — full ersättning har det ju ej ens varit fråga om — varför skall den frågan ställas bland de allra sista utgiftsfrågorna, så att man på den punkten mer än på många andra är beroende av vad som möjligen till sist kan finnas till övers? Det riktiga vore väl, att man sökte reglera statens utgifter mer i ett sammanhang, så att man i varje fall ej sköte fram denna fråga bland de sista. Det riktiga hade väl också varit, att eftersom principen i vår statsförvaltning är den, att sedan statsutgifterna äro reglerade, skola bevillningarna fylla bristen och dessa beräknas av bevillningsutskottet, bevillningsutskottet icke borde ha gjort som det i år tagit sig före, nämligen att redan under förra delen av riksdagen avgöra en hel del bevillningsfrågor — jag tänker exempelvis på frågan om finanstullarna — så att man nu vid riksdagens slut icke kan reglera staten med tillhjälp av dessa.

Nu föreligger här från utskottets och reservanternas sida en hel rad av yrkanden. Intet av dessa står i full överensstämmelse med motionerna, och det är då ganska svårt att i detta fall göra ett val. Jag vill emellertid erkänna, att då utskottet har föreslagit sina löne-tillägg för den senare delen av året med viss hänsyn till ställningen som familjeförsörjare, kan däruti onekligen sägas ligga en viss billighet, ty det är obestriddt, att det är familjeförsörjarna, som under de gångna åren fått slita mest ont.

I avseende å den s. k. retroaktiviteten kan jag däremot icke känna mig lika tillfredsställd. Den är ju faktiskt lagd så, att förslaget alls icke passar ihop med det övriga. Hela den synpunkten, om det är rätt att man skall arbeta för en mindre ersättning under det första halvåret än under det sista, är undanskjuten. Man har här tagit, så vitt jag kan förstå, en godtyckligt vald summa, en slags gratifikation, som icke står i något som helst förhållande till dyrtidstrycket, och det är icke heller på något sätt beräknat med hänsyn till detsamma.

Jag skulle under sådana förhållanden helst vilja yrka bifall till min motion, som jag anser vila på principiellt rättvisa grunder i alla hänseenden. Jag kan icke yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Olsson, då det upplysts mig, att just på grund av det sätt, varpå retroaktivitetsutgifterna där hava lagts, den i vissa fall skulle komma att innebära, att ersättningen bleve större än vad compensationen för dyrtiden i själva verket skulle vara. Om det här finnes anklag för ett yrkande, att man skulle bifalla utskottets förslag angående det senare halvåret, men sedan tillämpa samma principer retroaktivt för hela förra halvåret, skulle jag vara synnerligen tilltalad av detta. Jag vet emellertid icke, om man kan vinna någon

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst*

*m. m.
(Forts.)*

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

anklang för ett sådant yrkande. Under sådana förhållanden skall jag stanna vid att yrka bifall till utskottets förslag, dock under uttalande, att det naturligtvis icke ger vad tjänstemännen kunde hava önskat och enligt min uppfattning på goda skäl kunde hava rätt att önska. Men på samma gång ber jag också att få uttala en tillfredsställelse över, att dock detta utskottets förslag långt mera tillmötesgår deras krav, än vad den kungl. propositionen gjort.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det bör ju givetvis icke råda mer än en mening därom, att det vore önskvärt, att full kompensation för dyrtiden kunde givas statens tjänstemän. Detta har också inom utskottet erkänts, men det finnes vissa gränser även för statens förmåga att kunna uppbringa medel, och utskottet har i sitt förslag sträckt sig så långt, som de finansiella möjligheterna medgivit. För den skull ber jag att i stort få yrka bifall till utskottets hemställan. Men det är en punkt, på vilken jag anser mig böra yrka en ändring. Ut i punkt I 2) föreslår utskottet, att förhöjning i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 skall utgå till de den 30 juni 1920 i statens tjänst anställda befattningshavarna. Denna bestämmelse innebär, att om en befattningshavare varit anställd i statens tjänst exempelvis de fem första månaderna av året men icke kvarstår i tjänsten den 30 juni, han icke kan komma i åtnjutande av något retroaktivt dyrtidstillägg. Därmed skulle säkerligen en orättvisa komma att drabba många, och säkerligen skulle detta bliva fallet med extralärare och dylika vid läroverken.

Jag ber därför att få hemställa, att ifrågavarande bestämmelse, nämligen att befattningshavare skall kvarstå i statens tjänst den 30 juni 1920 måtte strykas, och att momentet i stället måtte komma att lyda sålunda:

2) medgiva, att till den, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) i egenskap av befattningshavare i statens tjänst åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugo procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beräknas.

Jag anhåller dessutom, att en däremot svarande ändring göres i motiveringen på sid. 21, så att den mening, som börjar å sjuttonde raden uppifrån å sid. 21 i det tryckta utlåtandet, blir avfattad sålunda: — Då utskottet — — — förorda, att till den, som i enlighet med kungörelsen i ämnet den 30 maj 1919 i egenskap av befattningshavare i statens tjänst uppburit dyrtidstillägg — — — må beräknas.

Med dessa ändringar ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Det var med ett visst intresse, som jag åhörde herr Clasons anförande, vilket ju andades rätt mycket missnöje, trots det att utskottets förslag innebär avsevärda förbättringar utöver den kungl. propositionens innehåll. Ävenså för-

vanar mig något det klander, som han riktat mot statsutskottet och särskilt dess fjärde avdelning för att ärendet har fördröjts, då jag tror mig kunnat försäkra, att den omständigheten, att statsutskottet dröjt så länge med att slutligen handlägga detta ärende, varit för tjänstemännen i hög grad gagneligt. Ty om statsutskottet på ett tidigare stadium under riksdagen fattat beslut i denna fråga, är jag för min del fullständigt övertygad om att utskottets förslag icke hade varit så förmånligt för statstjänarna, som det nu är. Detta hänger givetvis samman med åtskilliga omständigheter, som jag emellertid icke här behöver närmare gå in på.

Inom utskottet gjorde sig mycket starka röster gällande mot den del av utskottsmajoritetens förslag, som innebar, att en särskild ersättning eller gottgörelse skulle utgå för det gångna halvåret 1920. I öfrigt förmärktes ju inga meningsskiljaktigheter, och de, som gjort de starkaste invändningarna mot denna retroaktivitet, stödde sig förnämligast på det argumentet, att genom ett bifall till vad avdelningen i detta hänseende föreslog utskottet att gå med på, skulle man i hög grad förryeka de ekonomiska grunder, på vilka de affärsdrivande verken hava att bygga sin verksamhet. Det är väl icke möjligt att förneka, att så skulle bliva förhållandet, och vi hava även i den nya finansplan som finansministern kommit med, sett en liten antydning om vad följden skulle bliva därav. Å andra sidan var det också omöjligt att förneka, att statstjänstemännen under den gångna tiden sedan krigets början icke kommit i åtnjutande av full compensation, och många hava därför nödgats åsamka sig skulder, vilka säkerligen bliva för dem ganska svåra att likvidera. För att i någon mån underlätta detta ansågs det då lämpligast, att befattningshavare finge ett samlat belopp vid halvårsskiftet, och sattes detta belopp till 10 % på årslönen eller 20 % på halva årsinkomsten. För att det emellertid skulle vara möjligt för en hel del av utskottets ledamöter att biträda detta förslag, uppställdes det villkoret, att beloppet i fråga icke skulle utgå till andra än familjeförsörjare. Som herrarna se, är det 11 av utskottets 24 ledamöter, som icke kunnat sträcka sig längre i detta avseende, och förutsättningen för att en del av dessa över huvud skulle kunna reflektera på retroaktiviteten var, att den begränsades till familjeförsörjare. Då jag under sådana förhållanden ansåg det vara av vikt, att åtminstone familjeförsörjare erhöles något, anslöt jag mig till den meningen, som fått uttryck i reservationen, och det lär väl icke vara möjligt att förneka, att familjeförsörjare ha större behov av detta, än den ogifte statstjänstemannen har. Jag tror, att i det avseendet icke skall behöva uppdragas några exempel för att var och en skall kunna förstå detta.

Nu är det ju rätt betydande belopp det här rör sig om, och frågan är, huruvida herrarna vilja gå med på utskottets förslag oförändrat eller stanna vid vad de elva reservanterna i detta avseende föreslå. Det rör sig i detta ärende, för så vitt jag är rätt underrättad, om c:a 6.000.000 kronor, och under de närmaste da-

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

garna kommer statsutskottet att handlägga ett ärende, där det sannolikt kommer att röra sig om mer än en halv gång detta belopp, nämligen lärarkårens lönefråga. För att det skall bli möjligt att även tillgodose denna betydande grupp av statstjänare på ett för dem tillfredsställande sätt tror jag, att det är nödvändigt, att riksdagen, liksom andra kammaren redan gjort, stannar vid vad reservanterna här föreslagit, för så vitt icke herrarna äro beredda att höja procentsatsen på inkomst- och förmögenhetsskatten från av Kungl. Maj:t föreslagna 185 % till — låt oss säga — 200 % eller någonting dylikt. Ja, det är ju klart, att om man vill gå den vägen, så finnes det obegränsade möjligheter, men jag föreställer mig, att när vi komma till den frågan, komma nog herrarna att vara rätt betänksamma.

Jag kommer därför, herr talman, att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen, som är fogad till betänkandet vid punkt I 2), men jag anhåller, att få göra den ändring i själva klämman, som betingas av det av herr Bergqvist gjorda yrkandet, vilket jag anser vara fullt motiverat, och då skulle reservationen komma att gå ut på »att riksdagen må medgiva, att till den, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) i egenskap av befattningshavare i statens tjänst åtnjutit dyrtidstilllägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugo procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstilllägg må beräknas, dock att sådant tilllägg må utgå allenast till befattningshavare, som är familjeförsörjare. Där både man och hustru äro statsanställda, utgår likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen.»

I avseende å motiveringen till denna reservation anhåller jag att få yrka följande ändring. Jag börjar mitt i stycket, där det heter:

»Med familjeförsörjare förstås i detta sammanhang såväl befattningshavare, som är gift utan att äga barn, som dylik, änklings, änka eller ogift, vilken» — så långt i enlighet med det tryckta; där-efter skulle tillkomma: — »på grund av försörjningsplikt underhåller barn, som icke uppnått 16 års ålder». (Jag skall sedermera överlämna dessa mina yrkanden till herr talmannen.)

I fråga om utskottets förslag i övrigt skall jag tillåta mig att yrka den ändringen på sid. 27, rörande de siffror, som där förekomma, att dyrtidstilläggen skulle komma att utgå med:

under fjärde huvudtiteln	kronor	33,000,000
» femte »	»	20,000,000
» sjätte »	»	16,000,000
» sjunde »	»	12,000,000
» åttonde »	»	16,000,000

vilket gör för de i förevarande utlåtande berörda huvudtitlar tillhoppa 6,000,000 kronor mindre, än utskottets förslag innebär.

Jag ber, herr talman, att få anhålla om bifall till dessa mina yrkanden, och anhåller tillika att få meddela, att andra kammren med något över 90 röster mot 60 fattat enahanda beslut i frågan, som dessa mina yrkanden innebära.

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Herr W i n b e r g: Herr talman, mina herrar! Innan jag ingår på här föreliggande fråga rörande dyrtidstilllägg för befattningshavare, må det tillåtas mig att säga ett par ord rörande statens löne- och dyrtidspolitik under de senare åren.

Det förefaller mig allt mer och mer klart, att vi inte kunna hålla på detta sätt för varje år att i så betydande grad som nu sker låta statstjänstemännens löneförmåner utgå i form av dyrtidstilllägg, utan att det här måste bli en allomfattande lönereglering med utgångspunkt från det nuvarande prisläget i allmänhet, vilket givetvis icke hindrar, att man lämnar en liten marginal för de eventuella fluktuationer, som vi fortfarande få att göra med på prisförhållandenens område. Men det är väl knappast någon som numera på allvar räknar med att vi skola komma att ifråga om prisförhållandena i någon mån närma oss vad som var rådande före kris-tidens utbrott. Nuvarande prisförhållanden torde väl i stort sett bli tämligen konstanta åtminstone för en ganska avsevärd tid framåt. Under sådana förhållanden blir det fullkomligt olidligt att på sätt som hittills skett hålla på och lappa i lönehänseende med dyrtidstilllägg i den utsträckning som nu sker. Det blir så mycket mer olidligt, som jag tycker mig förnimma, att riksdagen i detta avseende icke heller har några som helst grundlinjer att följa, utan hoppar från ett system det ena året till ett helt annat nästa år. Sådant kan givetvis icke vara ägnat att skapa den fastare tilltro till staten såsom arbetsgivare, som det givetvis skulle vara nödvändigt att hava, för den händelse icke oro och irritation skall göra sig gällande inom statsfunktionärernas led. Jag behöver bara erinra om att man ena året beviljar s. k. familjetilllägg och andra året tar bort dem för att tredje året vara färdig att komma tillbaka till sådana igen. Det är givetvis en slags löneregleringsform, som är alldeles förkastlig och i längden icke kan få fortsätta, såvida man icke vill undergräva den stabilitet, som dock måste vara tillfinnandes ifråga om statens lönepolitik.

Detta var som sagt några ord mera i allmänhet rörande statens lönepolitik.

Beträffande den nu föreliggande frågan om dyrtidstilllägg för statstjänstemännen under den kommande tiden skall jag be att först med några ord få erinra om de olika förslagens innebörd. Jag ingår därvidlag icke på några siffror, därför att det torde vara onödigt. Det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt i år, är så tillvida avvikande från det, som är gällande intill 1 juli innevarande år, att Kungl. Maj:t i vissa avseenden gått betydligt längre. Vad sålunda den slutliga kostnadssiffran enligt Kungl. Maj:ts förslag beträffar, så går den ju betydligt utöver vad som skulle bli

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

fallet, för den händelse nu gällande bestämmelser fortfarande skulle tillämpas. Ser man emellertid på *huru denna summa sedan har fördelats*, så finner man, att det är en något egendomlig fördelningspolitik. Därvidlag skall jag först be att få erinra om att jag för min del ingenting hade emot att staten kunde komma ifrån sin nuvarande insolvenspolitik, som jag måste kalla det, så länge staten förklarar, att den icke är i tillfälle att utbetala full lön efter de grunder, som voro gällande före kristidens inbrott, sålunda före 1914. Om staten således kunde taga de fulla konsekvenserna av kristidens verkningar och betalade ut den fastställda lönen i förhållande till penningens nuvarande värde, så vore det ju bra, och jag hade inte något som helst däremot att invända, ty frågan om en möjlig omläggning eller omplacering eller omvändering av de olika befattningshavarnas eller arbetarnas prestationer är givetvis en sak, som hör hemma vid *lönereglering*. Men nu är det så, att staten icke kan följa denna enligt min mening mest riktiga och logiska politik och utbetala full ersättning enligt nu gällande prisläge. Under sådana förhållanden blir det hela ju i varje fall ändå en viss *fördelningsfråga*, och man lär se efter, hur man skall fördela dessa belopp, som staten anser sig kunna komma ut med under nuvarande förhållanden. Då måste det sägas, att när staten nu icke anser sig kunna komma ut med den summa, som är nödvändig för att täcka det hela, gäller det givetvis att i första hand se till att man giver de befattningshavare, som hava det största behovet, d. v. s. dem, som stå nere på minimigränsen av vad som behöves för en något så när dräglig levnadsstandard, det mesta möjliga, och de prutningar, som måste ske, få naturligtvis gå ut över dem, vilkas ekonomiska ställning är sådan, att de möjligen kunna avstå något. Det är också riktigt, att så har man förfarit och så förfar man i viss mån fortfarande, men jag kan icke värja mig för att Kungl. Maj:ts förslag i det avseendet är något egendomligt, när man t. ex. kommer och föreslår, att en befattningshavare, som har en lön av 1.200 kronor skall få en förbättring för kommande år av 26 kronor per år. under det att en befattningshavare, som har en lön av 15.000 kronor, skall få en förhöjning av mellan 8.000 och 9.000 kronor. märk väl, jag säger fortfarande, att jag icke bestrider de högre tjänstemännens rätt att få full kompensation även de, men saken ligger icke på det planet, utan den ligger så, att staten förklarar sig urständssatt att föra en sådan politik, och det är fråga om vad staten överhuvud taget kan komma ut med och huru man mest riktigt skall fördela det belopp staten förklarar sig kunna ställa till förfogande, och då måste jag säga, att en sådan fördelningsprincip som den av Kungl. Maj:t föreslagna med de förbättringar, som i detta avseende komma de olika befattningshavarna till del, den kan man ju giva olika namn, men i varje fall synes man icke kunna kalla den en demokratisk fördelningsprincip under nu gällande förhållanden.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid Kungl. Maj:ts förslag, ty det är numera ur räkningen, så vitt jag kan förstå, och sålunda kny-

ter sig det största intresset till utskottets förslag och möjligen en av de avgivna reservationerna. Jag skall gärna medgiva, på det att man icke må säga, att jag är obillig och icke erkänner, att man försöker göra någonting — jag skall gärna erkänna, att utskottet i detta avseende har en förtjänst sig till godo, så till vida som det betydligt höjt den totalsumma, som här ställes till förfogande för att bereda stats-tjänarna dyrtidstillägg från den 1 nästkommande juli. Jag skall gärna giva det erkännandet, ehuru jag fortfarande anser, att staten i själva verket har betydligt större skyldigheter. Men när vi sedan komma till den förut omtalade *fördelningsprincipen*, är det icke utan, att utskottets förslag nära nog lider av samma uppenbara felsyn på saken, som Kungl. Maj:t låtit komma sig till last. Jag skall även därvidlag inrymma ett litet erkännande, nämligen att jag tror, att utskottet även i avseende på själva fördelningen något litet förbättrat Kungl. Maj:ts förslag, och sålunda kan man inte i det avseendet heller anklaga mig för att vara alldeles ensidig. Men det är mig alldeles omöjligt att giva mera erkännande, än utskottets förslag i verkligheten kan förtjäna. När jag då ser, hur utskottets förslag här ställer sig, skall jag till en början erkänna, att man här tagit ett första steg till att komma hän mot normala förhållanden. Man gör det åtminstone formellt, i det att man säger, att full kompensation skall utgå för lönebelopp, som icke överstiga 1,020 kronor. Men redan där har man en hake. Utskottet talar visserligen om »full kompensation» men därmed förstår man en lön, som med talet 5 sänker sig under det verkliga indextal, som betecknar prisstegringen under nuvarande förhållanden. Nu kan jag verkligen icke förstå, varför utskottet ovillkorligen skall hava denna marginal att räkna med. Misstror man absolut socialstyrelsens statistik, som i varje fall från socialstyrelsens sida fått det vitsordet, att om den möjligen skiljer sig något från verkligheten, så är det däri, att verkligheten ligger något över det indextal, som framgår av socialstyrelsens beräkning. Under sådana förhållanden synes mig icke egentligen hava varit något som helst skäl för att man tagit denna rätt betydande marginal, — i allt fall nedanför indextalet, — och sedan likväl kallat detta full kompensation. Jag erkänner som sagt, att under förutsättning att detta verkligen varit full kompensation, så hade det åtminstone varit ett försök att komma in på den bog, som vi måste komma över på, d. v. s. att verkligen få samma lönestandard för statstjänstemännen, som de hade 1914. Nu ser det emellertid här rätt så vackert ut, därför att det heter »full kompensation» för 1,020 kronor, under det att Kungl. Maj:ts förslag, liksom förut varit fallet, alltjämt för de lägre befattningshavarna minskar indextalet med en niondedel. Men härvid är att märka, att man också sänkt den gräns, intill vilken den högre procenten utgår, från 1,200 kronor, som nu är gällande och som föreslagits av Kungl. Maj:t, till 1,020 kronor, och det betyder, att den fördel, som de lägre befattningshavarna egentligen skulle hava av denna höjning upp till en siffra så nära full kompensation som den nämnda, bortelimineras i stort sett av denna sänkning, under det att den höjning av procenten från 50 till 55 på överskjutande belopp, som ägt rum betyder ganska

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

mycket för de högre löntagarna. Om jag icke räknat fel, gör det till och med för de högsta något över 600 kronor.

Jag skulle i detta sammanhang vilja framhålla en sak, som framträtt under den senare tiden och som är ganska betecknande. Jag vill förutskicka den anmärkningen, att när jag nämner detta, får det icke fattas som något som helst uttryck av missunsamhet mot att de högre tjänstemännen här få relativt större förbättring av sin ställning i nu föreliggande förslag, än vad som kommer de lägre befattningshavarna till del, men jag kan icke värja mig för den tanken, att såväl Kungl. Maj:ts som ock utskottets förslag, i huvudsak tagit sikte på att förbättra *de högre tjänstemännens ställning så mycket som möjligt*. Det är bra, och jag missunnar dem det icke, men det skulle hava varit bättre, om man, samtidigt som man vidtagit så pass betydande förbättringar för dessa, i något högre grad än som skett också tänkt på de lägre löntagarna. Företeelsen är emellertid så vitt jag kan förstå ingalunda något slumpens verk; den har en ganska naturlig förklaring och det är det mest intressanta, nämligen att de högre tjänstemännen på senare tid hava uppträtt på ett ganska bestämt sätt. Man vill ofta förneka såväl här från riksdagens som från regeringens sida, att man tar intryck av sådana där demonstrationer eller hot och resolutioner, men det är just vad man gör. Ingenting visar detta bättre än just det, att man har ansett sig böra taga hänsyn till de högre tjänstemännens bestämda uppträdande under den senare tiden. De lägre tjänstemännen återigen hava av någon oförklarlig anledning under de senare åren förhållit sig ovanligt lugna. Huruvida detta beror på att man har en demokratisk regering, och att man icke velat oroa den, lämnar jag därhän. Jag konstaterar bara faktum, och jag tror mig också kunna uttala den förmodan, att den lärdom de lägre stats-tjänarna fått just i dessa dagar genom riksdagens behandling av dyrtidstilläggen icke skall komma att gå dem alldeles spårlöst förbi, utan att de också skola på ett mera bestämt sätt hävda sina intressen nästa gång. Det är åtminstone min förhoppning, ty jag har nu av gammalt den uppfattningen, att riksdagen icke går längre i sådana här frågor, än den anser sig ovillkorligen tvungen att göra. Det är min gamla erfarenhet, och den har jag fått ytterligare förstärkt på det yttersta i dessa dagar.

Nu är det emellertid ett par punkter i utskottets förslag, som jag alldeles särskilt skulle vilja uppehålla mig vid, och ursprungligen har det på grund av den rena oformlighet eller i varje fall den rena orättvisa, som jag vill påstå därvidlag begås mot de lägre befattningshavarna, varit min avsikt att yrka återremiss på utskottets förslag för att försöka rätta till det. Då nu emellertid andra kammaren redan fattat beslut i ärendet, torde givetvis ett sådant förslag knappast hava utsikt att över huvud taget upptagas och ännu mindre att vinna denna kammars bifall. Som bekant har utskottet nu föreslagit, att vi i viss mån skola återgå till den form för bidrag, som vi tidigare hava lämnat nämligen ett slags familjebidrag eller i detta fall ett barnstillägg, som utskottet föreslår skall utgå med 15 kronor per månad eller med 180 kronor per år för varje barn under 16 år, för vilket befattnings-

havaren har försörjningsplikt. Men nu inträffar det egendomliga, att detta barn tillägg icke kan komma att utgå till befattningshavare, som hava den lägsta lönen. Man tycker, att det är litet märkvärdigt, ty man menar väl annars, och riksdagen har tidigare ansett, att dylika tillägg i första rummet borde utgå till befattningshavare med lägre lön. Men nu har utskottet hängt upp sig på den lönetekniska formaliteten, att under inga förhållanden får dyrtidstillägget på lönen plus barn tillägg utgöra mer, än vad som utgör full lönekomensation för kristidens verkningar. Därför inträffar den egendomliga omständigheten, att om det finnes en befattningshavare, som har en fast lön upp till 1,020 kronor, kan han inte få något barn tillägg, även om han har sju, åtta barn. Finns det en befattningshavare som har 1.200 kronors lön, får han barn tillägg för ett barn men inte för de andra, under det att en befattningshavare där uppe med 10,000 eller 15,000 kronor får tillägg för intill sex barn. Inte hade jag i alla fall tänkt mig, att riksdagen och dess statsutskott på detta sätt skulle vilja verka för den nymalthusianska uppfattningen om att man skall försöka begränsa barnantalet på det sätt, att man rent av bestraffar särskilt de lägre befattningshavarna, i fall de lägga sig till med ett flertal barn. Jag tror nu visserligen inte, att det varit detta skäl som varit avgörande för utskottet, utan det är det skäl jag förut nämnde, att man håller absolut strikt fast vid att under inga förhållanden det hela får gå över den gräns, som anses utgöra full komensation. Men märk väl, mina herrar, att då man här talar om full komensation, är det verkligen icke någon sådan, vilket jag förut bevisat, utan man går under det verkliga indextalet med siffran 5. Det är alltså oriktigt att i detta avseende tala om full komensation.

Vidare måste man fråga sig, om det verkligen är meningen, att vi i evighet för de lägre befattningshavarnas vidkommande kunna hålla på och köra med detta, att vi icke i något avseende kunna gå över den ställning de intogo 1914. Tro herrarna verkligen, att förhållandena i fråga om den rent ekonomiska utvecklingen på detta område, vad de lägre statstjänarna beträffar, för all framtid skola stanna på den punkt, där de voro 1914. Jag tycker verkligen, att man skulle kunna vara överens därom, att så pass mycket dock har inträffat under dessa senare år, att om man för att åstadkomma en relativ rättvisa för de allra lägst stående befattningshavarna skjuter något över den där linjen, som anses utgöra full komensation, så är det inte en sådan dödssynd, som statsutskottets ledamöter här tyckas vilja hålla före.

Dessutom är det i detta sammanhang en annan omständighet, som det kan vara skäl att erinra om, och det är att i och med införandet av detta barn tillägg inför man i själva löneproblemet en helt ny faktor, som man icke hade att räkna med 1914. Antag att man redan 1914 haft denna form för avlöning, barn tillägg, då kunna herrarna vara fullkomligt övertygade om att åtminstone de lägre befattningshavarna, som hade ett barnantal av upp till fem, sex stycken skulle hava haft en betydligt högre genomsnittslön än den de i verkligheten hade, därför att vi icke hade denna form för lönetill-

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

lägg. Jag finner det således även ur den synpunkten synnerligen egendomligt, att staten funnit det alldeles omöjligt att finna någon form för att låta detta barntillägg utgå även till de lägst avlönade befattningshavarna, även om de hava upp till sex barn, och att man avstått därifrån, emedan det skulle förskjuta den där gränsen, som man så mycket talar om.

Ja, det skulle nog vara ganska mycket att säga ytterligare om utskottets förslag, men jag skall icke här taga upp tiden, därför att det nog inte tjänar så mycket till. Jag skall till sist be att med några ord få uppehålla mig vid en reservation, som finnes fogad vid utskottets förslag och vartill nu är yrkat bifall av herr Kvarnzelius. Jag måste säga, att denna reservation har väckt min synnerligen stora förvåning. Nog vet jag, att man särskilt på liberalt håll är synnerligen förtjust i den löneform, som heter särskilt barntillägg, men aldrig kunde jag tänka mig, att man var till den grad förtjust i den, att man accepterade denna form alldeles oavsett vilka orimliga konsekvenser den kommer att medföra, något som i detta avseende dock varit fallet. Jag är inte heller någon så absolut principiell motståndare till barntilläggen, men nog måste jag säga, att skall man hava barntillägg, skola de till en början vara fastställda för tiden framåt, och redan detta, att man i denna form lämnar kompensation för den tid som gått, är för mig något osmakligt. Men ännu osmakligare blir det, ifall detta tillägg får en sådan form, att man inte bara delar upp befattningshavarna i klasser och värdesätter deras tjänster och betalar dem därefter, utan också uppskattar de olika befattningshavarnas barn till olika värden. Alltså skulle man för ett överklassbarn, d. v. s. barn till en befattningshavare med relativt hög lön, erhålla 1,500 kronor av staten, under det att ett underklassbarn, d. v. s. barn till en befattningshavare med en lön av 1,200 kronor, inte är värt mer än 120 kronor. Det blir den verkliga konsekvensen av ett sådant barntillägg som det här föreslagna, och det får jag verkligen lov att säga mig, att även inför utsikten att kunna spara 6,000,000 kronor för den svenska statskassan, tycker jag, att man bör betänka sig mer än en gång, innan man tager ett steg som detta. Ty det vill jag säga herrarna, utan att det får uppfattas vare sig som ett hot eller som något, varöver jag skulle glädja mig — det senare kan under inga förhållanden vara fallet — att vilja ni fatta ett beslut, som kommer att uppröra sinnena ända ned från den lägsta och upp till den högsta, då skola ni gå med på reservanternas förslag. Jag tror dock, att de närvarande tiderna verkligen äro sådana, att man även med risk att icke kunna spara 6,000,000 kronor bör taga ett sådant förslag, som icke åstadkommer den verkan jag här nyss nämnde.

Från min utgångspunkt är det, som jag sedan sagt, icke så synnerligen kärt att yrka bifall till utskottets förslag. Jag hade, som jag redan förut nämnde, närmast tänkt mig framställa yrkande om återremiss för att få utskottets förslag i vissa punkter ändrat, vilket jag tror skulle hava varit lyckligt och nödvändigt. Då det nu emellertid icke är möjligt, och man i regel alltid bör följa den

principen, att man av två onda ting i alla fall tager det mindre onda och utskottets förslag ovillkorligen i detta avseende är betydligt att föredraga framför den reservation, vartill här har yrkats bifall av herr Kvarnzelius, får jag, herr talman, under sådana omständigheter hemställa om bifall till utskottets förslag.

Om grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst

m. m.
(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Det har särskilt glatt mig, att under denna debatt alla talare, som yttrat sig, från den förste till den siste, ha varit överens om att det rättvisa från statens sida vore full kompensation åt dess tjänare, varmed tydligen avses, att alla stats-tjänare böra hava kompensation av den art, att deras levnadsstandard nu inte blir lägre än vid kristidens början. Samtliga hava dock haft den uppfattningen, att det inte kan gå för sig att lämna denna fulla kompensation, och statsutskottet har givit uttryck åt denna tanke i början av sitt utlåtande. Statsutskottet har emellertid också där sagt ifrån, att statstjänarna snarast möjligt böra erhålla tillfredsställande kompensation. Sedan jag nu av alla talare fått reda på att med tillfredsställande kompensation menas ungefär detsamma som i allmänhet brukar betecknas med »full kompensation», vågar jag då hysa den förhoppningen, att det snarast möjligt också skall tolkas i överensstämmelse med vad det verkligen innebär, det vill säga till nästa gång, då riksdagen får tillfälle att syssla med dessa frågor.

Nu vill jag emellertid säga, att när man har frågat sig och frågar sig: »var skall man ta't?» så begär man ett misstag, då man tror, att det är omöjligt att finna något sätt att skaffa de behövliga medlen. Det är nämligen så här i landet, att realinkomsten nu inte är mindre än den var vid kristidens början. Vi fingo här i kammaren för någon tid sedan utdelat ett general-sammandrag över skatteinkomsterna. Vid granskning av detta generalsammandrag finna vi vid en jämförelse mellan 1918 och 1913 års inkomster, om vi använda samma indexberäkning, som socialstyrelsen har för att utmärka dyrtiden, således att under det dyrtiden nu stigit till en höjd, som utmärkes av index-talet 265, har inkomsten av kapital stigit till ungefär 191 %, inkomsten av arbetsanställning, tjänst eller pension, inberäknat statstjänarnas löner, stigit till 248,8 % men inkomsten av rörelse eller yrke stigit till 308,3 %. Samtliga dessa inkomster hava således stigit med 265,8 % eller lika mycket som socialstyrelsens indextal för dyrtiden utvisar. Inkomsterna äro således här i landet desamma. Det är statstjänargruppen, som står under. Om från inkomsterna för rörelse eller yrke 1918 tagits något över 160 eller 180 miljoner kronor, som skulle hava utgjort full kompensation för statstjänarlönerna, och lagts till dessa, skulle inkomsten av arbetsanställning, tjänst eller pension stannat vid index-talet 265, under det att inkomsterna av rörelse och yrke fortfarande skulle stå uppe vid 279 %. Läger man till de siffror, som här kommit fram, inkomsten av jordbruk och fastighet, så visar det sig, att index-talet höjes ytterligare från 265 till 287. Då man ser efter, huru inkomsterna hava förde-

Om grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

lats, så finner man således, att om man tar de grupper, som här nämnts, är det endast gruppen statstjänare, som enligt siffrorna i detta generalsammandrag kommit ett gott stycke under nuvarande indextal.

Jag är väl medveten om att det är åtskilliga kroppsarbetargrupper, som inte kommit så högt, under det att det är andra som kommit så högt och däröver. Men jag kan inte inse, att det är riktigt, att statstjänarna skola vänta, tills varenda liten grupp fått full kompensation för dyrtiden.

Jag är också medveten om att det finnes en och annan invändning, som kan göras mot de siffror jag framställt, ehuru siffrorna säkerligen äro absolut riktigt uträknade i överensstämmelse med detta generalsammandrag. Men jag tror inte heller, att de anmärkningar, som kunna framställas, äro av den art, att de kunna rubba det slutresultat, som tämligen otvetydigt framgår av den sammanställning, som här är gjord. Statstjänarna kunna således, ehuru jag tror, att de hava ganska stort skäl att vara rätt så tillfredsställda med de ansträngningar statsutskottet har gjort, inte vara belåtna, vad det närmast året beträffar, utan hava full rätt i sina krav på att det verkligen snarast möjligt, d. v. s. redan nästa gång riksdagen har tillfälle att taga upp frågan till behandling, ställes så, att det blir en tillfredsställande kompensation, d. v. s. vad man i allmänhet brukar kalla för full kompensation. Låt vara att indextalet, vilket jag mycket väl vet, inte är precis detsamma för en familj med mycket låg inkomst, som för en familj med högre inkomst.

Med utgångspunkt från att det, som även den siste talaren fullt ut erkände, inte är fråga om någon löneregleryng, så tror jag det är lättare att förstå den väg statsutskottet har gått, då det har tagit upp familjebidragsprincipen. Man får naturligtvis inte betrakta detta som en löneregleryng, utan i stället säga, att staten på grund av de statsfinansiella förhållandena nödgats att så att säga konfiskera en del av reallönen för statstjänarna. Då är det ju helt naturligt, att detta beslagtagande av en viss del av reallönen får ske på det sättet, att det beslagtages relativt mera från de mera bärkraftiga än från de mindre bärkraftiga. Och de mindre bärkraftiga äro de lägre inkomsttagarna och familjeförsörjarna. Hade det varit fråga om en löneregleryng, hade ju diskussionen på denna punkt kunnat tagas upp fullt ut. Det kan den inte nu. Det är en tillfällig åtgärd, vilket här uttryckligen av statsutskottet betonats.

Nu skall jag komma in på den andra, av herr Clason såsom synnerligen viktig framställda frågan om retroaktiviteten. Herr Clason gjorde sig skyldig till en egendomlig konsekvens, när han utvecklade sin princip i detta fall. Herr Clason förklarade sig förhindrad att yrka bifall till min reservation, enligt vilken 30 % av lönen i stället för 20 % skulle retroaktivt utbetalas till befattningshavarna, därför att herr Clason, som han sade, hade fått reda på att med min reservation skulle lägsta befattningshavarna få mer än full kompensation, och det ginge inte an. Därför yrkade herr Clason bifall till utskottets förslag — som lider av alldeles samma

principiella fel. Ty statsutskottets förslag innebär också, om man skall räkna på herr Clasons sätt, mer än full kompensation åt de lägsta befattningshavarna. Nu hoppas jag emellertid, att herr Clason inte i förtjusningen över sin principiella hållning därför också yrkar avslag på statsutskottets förslag. Jag vill emellertid härmed påvisa, att det inte går an att draga konsekvenser på det sättet. Min mening, när jag kom fram med mitt förslag, om 50 % förhöjning i fråga om det retroaktiva tillägget var, att man därigenom skulle komma fram ungefär till den verkliga hjälp, som herr Clasons egen motion betecknar för de flesta statstjänstemännen. Det är sant, att retroaktiviteten enligt mitt förslag skulle innebära en förhöjning för de lägst avlönade och en minskning för de högst avlönade, vilket således överensstämmer med herr Winbergs åsikt om hur saken borde ordnas, men något principvidrigt kan jag inte finna i en sådan åtgärd. Min utgångspunkt vid förslaget framställande var, att statstjänarna varit utsatta för något, som verkat precis som en extra beskattning på halvtannat hundratal miljoner kronor och däröver för denna grupp ensam under de båda sista åren, och därför vore det alls inte någon risk att säga i överensstämmelse med statsutskottets tanke här, att då kassafonden det tillåter, ta vi och ge någon ersättning för förlusterna, för umbärandena under den förflutna tiden. I full överensstämmelse med mitt resonemang för övrigt skall naturligtvis denna ersättning då också lämnas på det sättet, att där den bäst behöves, skall man lämna proportionsvis litet mer, än där behovet inte är så stort.

Men jag vill i detta sammanhang säga, att jag inte kan gå med på den reservation, som avgivits av herr Kvarnzelius och som herr Kvarnzelius nu talat för, vilken reservation gått igenom i andra kammaren. Jag skulle mycket väl hava kunnat gå med på en sådan förändring, vilken stått mer i konsekvens med utskottets huvudyrkande, att man hade givit något mer i kompensation åt familjeförsörjarna än åt de unga män och unga kvinnor, som ingen familj hava att draga försorg om. Det hade jag nog kunnat anse vara i överensstämmelse med de principer statsutskottet gjort sig till tolk för, men det är en himmelsvid skillnad på ett sådant tillvägagångssätt och ett sådant, där man helt enkelt stryker bort varje retroaktivt tillägg för icke familjeförsörjare. Jag kan således inte gå med på den linjen.

Jag vet mycket väl, i all synnerhet sedan varken herr Clason eller herr Winberg ansett sig kunna gå med på det högre retroaktiva tillägg jag föreslagit för statstjänarna, att det inte är några större utsikter att komma fram på den vägen, och det är således, herr talman, utan några större förväntningar, egentligen utan några förväntningar alls, jag dock ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande, sådant herr Bergqvist omformulerat det på denna punkt, men med insättande av orden *trettio procent* i stället för »*tjugo procent*».

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Hur viktig är frågan om en höjning av dyrtidstillägget i och för sig må vara,

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg ut befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

så synes det mig, som om huvudfrågan nu vore en annan och betydligt viktigare, nämligen den om återställande i någon mån av proportionen mellan arbetarlöner och ämbetsmannalöner, mellan de högre och lägre befattningshavarnas löner. Det är denna fråga, som har framkallat hela den omordning av dyrtidstilläggen, varom nu är tal. Jag inser ju fullväl, att dyrtidstilläggen ännu i någon mån behålla den karaktär, som de hade från begynnelsen, men de hava dock under senaste åren betydligt förändrat denna och förändringen består däri, att det numera är uppenbart, att ett återvändande till de gamla lönerna icke är möjligt utan att det gäller att bereda förhållandena till den tid, då en definitiv lönereglering i enlighet med det sjunkande penningvärdet kan ske, och därvid är det av största vikt, att den proportion mellan olika befattningshavares löner, som fanns före 1914, så fort som möjligt återställas.

I det avseendet har nu utskottets förslag åtskilliga fördelar, men jag kan inte neka till att herr Clasons motion är ändå betydligt bättre i detta stycke. Då emellertid herr Clason själv inte yrkat bifall till sin motion, så har jag inte ansett mig heller kunna göra det, ehuru jag helst skulle vilja göra det, varemot jag åtminstone i en punkt anser mig böra upptaga den princip, som han har angivit, nämligen ifråga om retroaktiviteten. Med avseende på denna erinrar jag då, att de dyrtidstillägg, som givits för första halvåret, säkerligen äro givna under en bestämd förutsättning — åtminstone hos mottagarna torde detta vara fallet — att de endast skola vara ett provisorium till dess årets riksåag hinner bestämma, huru dyrtidstilläggen skola utgå för det löpande året. I denna förutsättning ligger också en stark förhoppning, att de grunder, som riksdagen finner riktiga för framtiden, då också komma att tillämpas för den del av det löpande året, under vilken hittills icke annat än föregående årets beslut kunnat tillämpas. Det principiellt riktiga synes mig därför vara, att retroaktiviteten bestämmas så, att det dyrtidstillägg som erhålles för det första halvåret kommer att motsvara vad som erhålles under det senare. Enligt herr Clasons motion skulle detta belopp bliva större, än det är enligt utskottets förslag, men jag anser, att man kan tillämpa principen även på utskottets förslag. I stället har utskottet kommit med förslaget om 20 %. Det synes mig vara att införa en tredje princip ifråga om dyrtidstilläggen; 1919 års princip underkänner riksdagen genom att godtaga vad som nu är föreslaget från utskottets sida, men så skulle den skjuta in som en mellanprincip, principen om 20, eventuellt 30 %. Det synes mig icke vara riktigt.

Men det är också i en annan punkt, som jag nödgas göra en invändning mot utskottet, och det gäller dess återvändande till familjeförsörjarprincipen och bidragen ur denna synpunkt. Då lönen är en lön för arbete och då vi mer och mer kommit tillbaka till meningen att vi nalkas tiden för en lönereglering, så är det alldeles felaktigt att återvända till en övergiven princip om familjebidrag. Vad statsämbetsmännen och statens övriga befattningshavare beträffar, är dessutom det sätt, varpå denna familjebidragsprincip tillämpas, nog

så felaktigt. Stannar man vid bidrag för dem, som hava barn under 16 års ålder, hjälper man icke de befattningshavare, som hava de drygaste utgifterna, nämligen dem som skola hjälpa sina barn i deras studier efter 16 år; de äro minst lika väl i behov av detta dyrtidstillägg som de andra, ja de äro det nästan i högre grad; förhållandena ställa sig annorlunda för arbetare och för tjänstemän, och det bör ej vara de förras intressen, som få dominera i denna fråga om tjänstemäns dyrtidstillägg. Skall man därjämte gå på den reservation, som här förordats med avseende på det retroaktiva dyrtidstillägget, så vill jag endast anmärka, att då kommer man att taga familjeförsörjare i samma befattning i två olika bemärkelser. I ena fallet hänför man till familjeförsörjare den vilken har barn under 16 år, och i andra fallet, nämligen då det gäller retroaktiviteten, säger man, att det är den, som har hustru eller barn. Jag kan icke finna, att denna ståndpunkt är hållbar, och då jag icke kan finna något skäl, varför den skulle bibehållas eller återinföras i nuvarande fall, har jag velat framföra denna invändning. Man kan ju möjligen säga, att med bifall till det yrkande, som jag här kommer att framställa, kostnaderna skulle bli alltför höga. Jag tror knappast, att detta skäl vore berättigat. Om jag ser på de siffror, som finnas i utskottets betänkande, anges där på ett ställe, att retroaktivitetskostnaden efter det Clasonska förslaget skulle gå till omkring 38 miljoner, och enligt utskottets förslag skulle det gå till omkring 25 miljoner. Nu är det Clasonska förslaget förmånligare i sina grunder än utskottets förslag, och skillnaden mellan de summor, som här beräknas för det Clasonska förslaget och utskottets förslag, blir således icke lika med skillnaden mellan vad utskottet föreslår och den kostnad som enligt mitt yrkande skulle komma till stånd, utan skillnaden blir vida mindre. Då andra kammaren, såsom meddelats, här stannat vid reservationen, synes det mig rimligt, att första kammaren går ett steg längre än utskottet i hopp att ett sammanjämningsförsök, som även här är möjligt, skulle kunna gå efter utskottets linje — jag har ju mycket små förhoppningar att kunna mot andra kammarens beslut få igenom den ståndpunkt, som jag här anser vara den riktiga.

Om man emellertid skall kunna genomföra den princip, som jag anser vara den viktigaste och riktigaste, nämligen fullt återställande av proportionen mellan de olika befattningshavarna i deras löneställning, är den nödvändiga förutsättningen därför att antalet befattningshavare icke i oändlighet ökas, utan att man stannar vid vad som finnes och endast i yttersta nödfall ökar antalet av statens ämbets- och tjänstemän.

Herr greve och talman! Jag ber därför att så få formulera mitt yrkande, att jag yrkar bifall till vad utskottet hemställt, dock med den ändring, att punkt 2 — med användning av den formulering, som herr Bergqvist angivit — får följande lydelse:

»2) medgiva, att till dem, som i egenskap av befattningshavare i statens tjänst på grund av kungörelsen 30 maj 1919 (nr 262) åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

utgå sådan förhöjning i dyrtidstillägget, att dessa befattningshavares löneförmåner för samma tidrymd komma att motsvara vad de under senare halvåret 1920 skulle erhålla enligt de för denna tidrymd bestämda grunder;».

Jag ber att få tillägga, att de ändringar i fråga om beloppen, som vid bifall till detta yrkande bli nödvändiga längre fram i utskottets kläm, torde kunna vidtagas av utskottet. I varje fall äro beloppen beräknade såsom förslagsanslag och torde således icke behöva vidröras här.

Herr Cla^sson: Utan att ingå på några repliker ber jag att få säga, att jag efter herr Bergqvists anförande givetvis ber att få förena mig med hans formulering i den punkt, där han föreslog ändring i utskottets formulering. Jag ber således att få förena mig med herr Bergqvist i den form, vari han yrkade bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr greve och talman! Här har ju från skilda håll talats om att man skulle försöka se till, att man kunde lämna statstjänarna full kompensation i förhållande till de löner de hade före krigstiden, och att man skulle fortast möjligt komma till en ny löneroglering, så att man kunde slippa ifrån de dyrtidstillägg, som man nu nödgas tillgripa. Jag instämmer till fullo i att det vore önskvärt, att man fortast möjligt kunde komma dithän, men jag vågar påstå, att de ekonomiska förhållandena ännu icke äro så stabiliserade, att man har kunnat komma fram med ett förslag, grundat på någon sådan ekonomisk basis.

Vidare vågar jag för min del påstå, att då här har riktats klander mot regeringen, att den icke har lagt fram ett förslag, som i större utsträckning än det kungl. förslaget har tillgodosett statstjänarnas krav, tror jag, att detta klander är oberättigat. Jag förmodar, att regeringen har nödgats liksom statsutskottet och särskilt dess reservanter söka se saken från mer än en synpunkt. Inom statsutskottet hava allvarsamma ansträngningar gjorts för att man skulle söka komma till enighet i denna fråga, och jag vill påstå, att det vore önskvärt, om man kunde göra det, därför att det kan icke vara lämpligt, att man försöker — såsom man kanske på vissa håll anstränger sig att göra — sätta dessa frågor på någon slags politisk entreprenad. Rättvisa bör naturligtvis skipas, men man måste dock — det kan man icke komma ifrån — tänka på ekonomien. Om man nu vill fylla de mest krävande behoven, kan det absolut icke undvikas, att statstjänarna under dessa förhållanden i likhet med alla andra kategorier av medborgare i detta land i någon mån få pruta av på sina önskelistor. Om man endast finge följa sitt goda hjärta och se saken blott från den synpunkten, tror jag, att alla i denna kammare med nöje skulle votera de högsta beloppen, men vi få ju icke blott tänka för dagen och på de belopp det här gäller, utan måste också tänka på de tider, som stunda. Vi få se till, att ekonomien ordnas på sådant sätt, att vi kunna reglera även i framtiden uppkommande behov. Då

man är nödgad att se saken på detta sätt, tror jag, att klokheten bjuder oss att iakttaga en liten smula försiktighet.

Med anledning av dessa skäl nödgas jag, herr talman, yrka bifall till det av herr Kvarnzelius framställda yrkandet.

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Herr Rosén: Det är ju en betydande utgiftssumma det här gäller. Utskottet har beräknat årskostnaden till 330 miljoner kronor. Det är kanske icke ur vägen att i detta sammanhang erinra om att hela riksstaten för år 1914 slutade å 274 miljoner kronor eller ett belopp väsentligt lägre än dyrtidstillägget för ett enda år.

Statsutskottet har ansett sig kunna gå åtskilligt utöver Kungl. Maj:ts förslag med hänsyn till ställningen å statsverkets kassafond, vilken alltså skulle vara synnerligen god. Hur pass god ställningen är å denna fond, kanske man kan få klart för sig, om jag upplyser, att inom bevillningsutskottet diskuteras frågan om återinförande av spritaccisen för att skaffa pengar till dyrtidstilläggen.

Men trots det tillmötesgående, som sålunda visats tjänstemännen, råder det ändock missnöje bland dem. Det har tagit sig uttryck här i kväll, men det har tagit sig skarpare uttryck i pressen och på möten under den senast förflutna tiden. Jag kan icke underlåta att säga ett par ord med anledning härav. Det har ju gått ända därhän, att en tjänsteman, en lektor vid ett högre allmänt läroverk, offentligen i en tidning uppmanat sina kamrater och statens tjänare över huvud att utföra minsta möjliga arbete, till dess staten ger dem ordentligt betalt. Det är alltså rent syndikalistiska metoder, som insmugit sig inom högre tjänstemannakretsar. Jag kan icke föreställa mig, att sådant i längden kan gagna ifrågavarande klass.

Man talar på det hållet om att man fordrar rättvisa. Man säger, att riksdagen visat njuget mot statens tjänstemän, och man har också, såsom i Svenska Dagbladet härom dagen, beskyllt riksdagsmännen för att själva förse sig med höga arvoden, medan samma riksdagsmän förvägra statens tjänstemän deras rätt. Jag vill med anledning härav nämna ett par ord om hur det i verkligheten förhåller sig. Som var och en åtminstone i denna sal — jag menar nu här nere i salen och icke på läktarna — torde veta, bestämdes riksdagsmännens arvode år 1865 till 10 kronor. Detta belopp utgick oförändrat till ända för ett par år sedan, då det höjdes till 20 kronor. Under samma tid — en jämförelse på annat sätt är icke möjlig — hava löner och dyrtidstillägg för andra ökats på följande sätt — jag räknar nu med de summor, som gällde för år 1919 och icke med dem, som komma att gälla från och med i år och nästa år på grund av lönerogleringar och ökat dyrtidstillägg: för statsråd med 35 procent, för landshövdingar med 46 procent, för ban-, maskin- och trafikdirektörer med 335 procent, för konduktör med 500 procent, för postmästare av första klass med 750 procent, för bavingenjör med 825 procent, för postmästare av tredje klass med 900 procent, för stationskarl med 950 procent, för banvakt med 1.150 procent — men arvodet för riksdagsman med 60 procent. om hänsyn toges till den tid för vilken arvode ej utgå. Så förhåller det sig med den rättvisa, som man på högre tjänstemannahåll

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

förfäktar. Om en riksdagsman skulle hava fått samma ökning som den gruppen, som erhållit högsta ökningen, skulle arvodet för närvarande vara 125 kronor om dagen, och om ett statsråd skulle anses hava gjort sig förtjänt av samma löneförhöjning som exempelvis en postmästare av tredje klass — och det borde han väl ha gjort — skulle hans lön för närvarande vara 170.000 kronor. Men för att nu taga en siffra, som visar, hur det kommer att bli för nästa år, skall jag nämna, att för en trafikdirektör kommer ökningen från den utgångspunkt jag valde att utgöra omkring 450 procent, och om riksdagsmännen skulle ha en ökning i samma proportion, skulle arvodet utgå med 55 kronor om dagen och icke med 32 kronor, som det skall göra från och med nästa år i lyckligaste fall, d. v. s. om riksdagen slutar inom 140 dagar, vilket den icke torde komma att göra, därför att denna tid hava vi ju redan nu överskridit.

Jag tror, att det vore skäl, att man bland tjänstemännen verkligen försökte att tänka en liten smula på rättvisan och även försökte sätta sig in i det ofrånkomliga faktum, att något inträffat, och att man icke kan gå hur långt som helst, ty jag tror för min del, att det nu är slut med möjligheterna för riksdagen att kunna gå längre i fråga om löneförhöjningar och dyrtidstillägg.

Jag kan, herr talman, naturligtvis icke sträcka mig längre i fråga om tillmötesgående än till den reservation, som är framställd av herr Kvarnzelius m. fl. Jag anser, att den går tillräckligt långt.

Herr vice talmannen: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tror, att kammaren av den diskussion, som förts, fått en tämligen livlig föreställning om de svårigheter, som förelegat att lotsa denna fråga i hamn. Här hava alla de synpunkter gjort sig gällande, som förekommit även vid utskottsbehandlingen.

Detta har ju varit en särdeles svår fråga att lösa. När dyrtidstilläggen tagit det omfång, som de tagit, hade det varit önskligt, för att komma till ett gott resultat, att man i år gjort, som man gjorde första gången dyrtidstilläggen föreslogos, nämligen låtit frågan behandlas av ett särskilt utskott. Nu har ärendet varit fördelat på olika händer — dels har det behandlats på olika avdelningar i statsutskottet, dels har en del gått till jordbruksutskottet och en del även till bankutskottet. Detta har gjort, att det varit rätt svårt, när man haft att taga ståndpunkt beträffande de tjänstemän, vilkas dyrtidstillägg behandlats i statsutskottet, att komma till klarhet och enighet i frågan. Var och en har naturligtvis fått pruta av på sina önskemål för att man skulle kunna på kompromissens väg komma till ett något så när enigt resultat, och utan ett enigt resultat riskerade man ju att icke kunna tillmötesgå tjänstemännens önskningsar på ett sätt, som man ansåg vara berättigat.

Vad mig själv beträffar har jag ju förra året med mycken iver gått i elden för att taga bort familjebidragen. Jag ansåg detta vara den riktiga principen, dels på grund av att jag ansåg, att i den mån som dyrtiden mer och mer antog en fast karaktär, blev det nödvändigt att skrida till en lönereglering, och att man då icke, vid fast-

ställandet av löner, kunde taga hänsyn till behovsprincipen. Dels på grund av att jag ansåg, att då man just från tjänstemannahåll önskade, att familjebidraget skulle falla bort, var det möjligt att tillmötesgå denna önskan. Nu har emellertid en annan synpunkt gjorts sig gällande i statsutskottet, och då majoriteten inom utskottet vid den förberedande behandlingen av ett ärende uttalade sig för familjetilläggen, ansåg jag även för min del, att det vore lämpligt att för att komma till ett resultat följa denna linje. Man har också i detta avseende enats om en kompromiss, och man har lagt familjetilläggen eller barnbidragen på ett sådant sätt, att de något så när harmoniera, må jag säga, med dyrtidstillägget i dess helhet.

Här hava gjorts åtskilliga anmärkningar mot utskottet, och det har framställts olika yrkanden, om vilka jag helt kort vill yttra mig.

Beträffande biskop Bergqvists yrkande, ber jag att få ansluta mig därtill. Jag får bekänna, att vid första behandlingen av denna fråga fanns ej den inskränkning, som här är gjord, att befattningshavare skulle ha tjänst den 30 juni 1920. Det tillkom på grund av en kritik, som gjorts från tämligen auktoritativt håll utanför statsutskottet. Men det har ju i alla fall visat sig, att det skulle medföra en del orättvisor och otydligheter, och jag kan icke finna annat, än att vad herr Bergqvist tagit upp, och som avdelningen tidigare varit inne på, är den rätta vägen, och jag ber därför för min del att få ansluta mig till hans yrkande.

Beträffande det yrkande, som är framställt av herr Oscar Olsson, får jag säga, att jag anser det omöjligt att gå med på. Det finnes dock, hur gärna man än vill tillmötesgå tjänstemännen och hur gärna man vill gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — och det har man ju också gjort — en gräns, där man måste stanna, och det är naturligtvis de anvisningar man får från finansdepartementet, hur långt man skäligen utan alltför mycken risk kan gå. Efter herr Olssons förslag tillkommer, så vitt jag kan räkna ut det, ett tillägg av 12 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Beträffande det yrkande, som framställts av herr Reuterskiöld, är naturligtvis den tanke, som varit uppe, att ställa det retroaktiva dyrtidstillägget i förhållande till det dyrtidstillägg, som man har tänkt sig för tiden från den 1 juli. Men mot detta kan man invända en del av vad herr Winberg hade att invända mot hela det sätt, på vilket man fördelar det belopp, som stått till förfogande, och det har gjorts, att man icke kunnat följa den av herr Reuterskiöld angivna vägen, utan fått fördela det retroaktiva tillägget på annat sätt, i förhållande till vars och ens uppburna lön under föregående halvår. Därigenom ställer sig förhållandet fördelaktigare för de lägre avlönade än enligt herr Reuterskiölds förslag, vilket dessutom skulle innebära en ökning av 10 miljoner kronor.

Beträffande reservationen får jag säga, att jag för min del icke kan vara med på den. Dels anser jag, att med hänsyn till de principer, som man här har följt, man går för långt. Jag kan icke med avseende på retroaktiviteten göra det medgivande, som reservanterna

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

gjort, nämligen låta de ogifta, dem som icke hava hustru eller barn att försörja, ställas alldeles utanför någon ersättning för den gångna tiden. Det finner jag ganska obilligt och det leder, så vitt jag kan förstå, till sådana oegentligheter, som att en person i de högre graderna t. ex. skulle få 1,500 kronor, därför att han har barn eller hustru, då däremot den ogifta icke skulle få någonting. Dessutom synes det mig, att själva reservationen är tämligen oformligt avfattad. Jag kanske kan mera förbise den omständigheten, att det här står, att om det är gifta makar, som båda äro anställda, så skall endast en få retroaktivt tillägg, medan enligt det här förslaget, om föräldrar äro ogifta, de hava utsikt att få detta tillägg båda två för de barn, det här gäller. Dessutom innefattar det också en brist, att det icke säges, från vilken tidpunkt man skall räkna, att vederbörande är familjeförsörjare. Här kan en person gifta sig i juni månad, och därigenom få retroaktivt tillägg, vilket han under andra förhållanden icke skulle hava fått. Det förvånar mig, att andra kammaren har kunnat antaga denna reservation i den form den föreligger. Vad själva saken beträffar och med hänsyn till den uppfattning jag har angående dyrtidstillägg, så kan jag naturligtvis principiellt icke gilla den.

För min del får jag därför yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som blivit föreslagen av herr Bergqvist.

Jag skall därtill be få framställa ett yrkande, som är av tämligen formell natur, som mera rör motiveringen och icke har direkt sammanhang med mitt huvudyrkande. Det är på det sättet, att enligt gällande bestämmelser skulle dyrtidstillägget nu beräknas efter avlöningen för månad. Av vissa skäl har det emellertid befunnits lämpligt att dyrtidstillägget framdeles beräknas å den för månad *uppburna* avlöningen. I enlighet härmed har också § 3 i förslaget avfattats. Om nu denna bestämmelse godkännes, blir 2 punkten i 5 § överflödig och bör utgå. Det är en bestämmelse, som står kvar från Kungl. Maj:ts förslag, och som nu icke överensstämmer med vad utskottet föreslår.

Jag får fördenskuil yrka:

dels att i motiveringen å sid. 24, före § 7, tillägges följande:

§ 5.

På grund av den ovan under § 3 föreslagna ändringen, att dyrtidstillägget skall utgå å den för månad *uppburna* avlöningen, bör ur § 5 andra punkten uteslutas

dels ock att i förslaget till kungörelse andra punkten av § 5 utgår.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Åtskilliga av talarna här ha uttalat sina bekymmer över att riksdagen det ena året tillämnar en princip och det andra året en annan princip, när det gäller att åstadkomma en lönereglering. Jag ber att få instämma häri och i detta

avseende beklaga, att vi föregående år avvåko från familjetilläggsprincipen, som tidigare varit tillämpad. Redan i fjol förelåg här yrkande om, att man jämväl för det året skulle vidhålla denna princip, och om så skett, hade vi nu stått i en annan och vida bättre situation än nu. ty frågan om retroaktiviteten sammanhänger just med att vi föregående år uppgåvo familjetilläggsprincipen och slogo in på den då av riksdagen genomförda. När det nämligen i år gäller att bestämma sig, huruvida man skall taga upp dessa retroaktiva tillägg eller icke, och man kan påvisa, vilken mängd av erinringar som kunna göras mot det sättet att reglera lönerna, och hur exempelvis det väl slutligen blir alldeles omöjligt att leda våra affärsdrivande verk, när man mitt under året på sätt som här sker kommer och förelägger dessa verk att utbetala löner, med vilka vederbörande icke alls räknat, då det gällt kalkylering av verkets drift o. d. — när man, som sagt, påvisar allt detta, som kan sägas emot att man inför dylika retroaktiva löne regleringar, har man däremot ställt den förklaringen, att just det senaste året varit speciellt för många familjeförsörjare så fordrande, att de under detta senaste år skuldsatt sig i hög grad, och då man måste på något sätt, utöver vad man ger för fortsättningen, ge något för att dessa familjeförsörjare skulle bliva i tilifälle att återvinna, vad de under det senaste året förlorat. Om vi i fjol använt metoden att ge mera åt familjeförsörjare och mindre åt dem, som icke voro familjeförsörjare, så skulle icke denna obestriddliga svårighet just för familjeförsörjare uppstått. När man nu från reservanternas sida varit med om att bevilja retroaktiva tillägg, gäller det ungefär just vad dessa familjeförsörjare borde kommit att erhålla under det flydda året, om man under detta år tillämpat familjetilläggsprincipen i ungefär samma omfattning, som vid förra årets riksdag föreslogs. Och det är ur den synpunkten, som det yrkande framkommit, vilket tagit sig uttryck i den reservation, som samlat 11 ledamöter av statsutskottet och som nu också antagits av andra kammaren.

Nu kan man naturligtvis mot en på det sättet tillämpad retroaktiv bestämmeelse säga, att den på vissa enskilda punkter verkar ojämn, och man kan säga som herr Winberg, att om man jämför å ena sidan familjeförsörjare i högsta lönegraden och å andra sidan en icke familjeförsörjare, så blir skillnaden mellan dem väsentligt stor. Det skall medges, att så är fallet, men man kan icke undgå dylika ojämnheter, för så vitt man icke i efterhand skall ingå på en så detaljerad retroaktivitet, att den skall anknyta sig till vissa månadsvis eller veckovis uträknade belopp. När man vill ge i en enda summa och ansluter sig till vad som bort utgå under ett helt år, uppstår givetvis mellan de på det sättet lämnade beloppen vissa större ojämnheter, men det rå sannerligen icke de i riksdagen för, som velat, att statens löne reglering under denna tid skulle hela tiden permanent sluta sig till familjetilläggsprincipen, utan det få de bära ansvaret för, som i fjol bröto av denna löneprincip, men som i år icke funnit sig längre kunna vidhålla denna ståndpunkt, utan nödgats återgå till denna familjetilläggsprincip. Så ligger detta ärende.

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befat-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Beträffande herr Oscar Olsson vill jag säga, att det för mig är mycket egendomligt att höra hans förklaring, att han visserligen gillade familjetilläggsprincipen, men icke i den otympliga form, som reservanterna föreslagit. Det bleve för stor skillnad mellan å ena sidan familjeförsörjare och å andra sidan ensamstående befattningshavare. Jag vill erinra herr Oscar Olsson om att han erbjudit oss reservanter en överenskommelse på det sättet, att om vi accepterade hans 30 %, så skulle han acceptera våra familjetillägg. Därigenom hade skillnaden blivit ännu större. Just den erinran, som han gjort mot reservanternas förslag, hade framstått i ännu betydligare omfattning.

I den kritik, som herr vice talmannen riktade mot reservanterna, sade han, att det kan inträffa, att om det är två personer, som äro ogifta, så kunna de var för sig få familjetillägg. Ja, om båda var för sig hava barn, för vilka de äro försörjningspliktiga, få de det, annars få de det givetvis icke. Han sade också, att det kan inträffa, att en befattningshavare gifter sig i juni månad, och att han då på det sättet får tillägg. Ja, det kan inträffa. Så fort man sätter en viss gräns, som skall vara avgörande för, huruvida belopp skall utgå eller icke, så måste där konstitueras en viss rätt till lönetillägg. Men det är icke en så stor olycka, om en sådan person, som gifter sig i juni, får ett belopp, ty då behöver han sätta bo, och i det ögonblicket torde en statens befattningshavare vara i alldeles särskilt hög grad i behov av ett dylikt belopp, och det är nog särskilt välkommet vid det tillfället.

Jag tror således, att om man vill taga hänsyn till de ekonomiska möjligheter, som staten i detta ögonblick förfogar över, och söka åstadkomma en reglering, som å ena sidan behjärtar de befattningshavares ställning, som hava det svårast, och å andra sidan i fortsättningen reglerar förhållandet på det bästa möjliga sätt, man, trots de enskilda ojämnheter, som kunna påpekas, kan och bör taga det yrkande, som ligger i reservationen, och jag ber att få yrka bifall till denna med den formulering, som senast givits densamma av herr Kvarnzelius.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag brukar aldrig taga upp kammarens tid länge, när jag begärt ordet, och jag skall inte heller avvika från denna goda regel vid en så sen timme som denna, så att herrarnas oro är alldeles obefogad.

Jag kände mig nödsakad att begära ordet, då min synnerlige gode vän herr Oscar Olsson meddelade en del statistiska siffror för att visa, huru missgynnade löntagarna äro i jämförelse med utövarna av rörelse eller yrke. Han uppgav, att från 1913—1918 hade inkomsten av arbetsanställning ökat med 248 % — bråkdelen har jag inte antecknat — och av rörelse eller yrke med 308 %. Han har då glömt en mycket viktig sak, och det är, att på inkomst av rörelse eller yrke har utgått en krigskonjunkturskatt, som rör sig omkring 300 miljoner kronor och som ej är avdragen därifrån i

statistiken, och denna krigskonjunkturskatt har inte drabbat arbetsinkomsterna. Om man skall göra en riktig jämförelse, måste man naturligtvis först och främst avdraga denna summa för att få fram nettobehållningen. Vidare är det en annars mycket viktig sak, och det är, att för förlustbringande företag förlusten ej är frändragen från den uppförda summan, och som herrarna alla torde känna, är det ju dock så, att det har inträffat åtskilliga miljonkrascher på sista tiden, varvid förlusterna gått upp till hela det inbetalda aktiekapitalet och ännu mer. Vill man göra en rättfärdig jämförelse, måste man sålunda ovillkorligen sammanräkna alla dessa förluster för hela landet och draga denna summa från den uppskattade inkomsten. Ty statens löntagare hava dock inte, trots att de varit mycket missgynnade, behövt riskera att deras inkomster kommit på minussidan, vilket kan inträffa i rörelse eller yrke. Sålunda tillkommer den stora risk, som finnes på detta område, och vilken statstjänstemännen i allmänhet ej vilja underkasta sig.

Jag skall inte upptaga tiden längre utan vill endast tillägga en enda sak, och det är, att den omständigheten, att staten har ett sådant företag som statens järnvägar, som gå med oerhört deficit, givetvis måste i hög grad påverka statens möjlighet att betala sina befattningshavare. Jag måste för min del säga, att det skulle vara i hög grad önskvärt, om statsbanornas personal och deras representanter ville av all sin kraft medverka till de inskränkningar i personalens antal och de besparingar i övrigt, som äro absolut nödvändiga, om staten skall kunna betala denna tjänstemannagrupp bättre löner än hittills. Om statens järnvägar hört till de företag, som måste deklarerera för inkomst å rörelse eller yrke och som haft 308 % förhöjning på sina inkomster, så hade de gjort konkurs vid den här tiden och måste avskeda hela sin personal. Detta bör man också tänka på, när man talar om huru förfärligt missgynnad statens järnvägars personal varit under den kristid som gått.

Herr talman, jag ber få tillkännage, att jag kommer att vid omröstningen — om det blir omröstning — rösta för det yrkande, som framställts av herr Kvarnzelius.

Åter förekommo rop på proposition.

Herr O l s s o n, O s c a r: Herr Ekmans sätt att ge upplysningar var verkligen något ogenerat. Jag skall inskränka mig till ett par repliker, som röra rent faktiska upplysningar.

Herr Ekman behagade säga, att jag erbjudit en kompromiss att gå med på endast familjetillägg, i fall de herrar, som gingo på reservationen, ville taga min siffra. Jag har lyckan sitta vid sidan av herr Ekman i statsutskottet, och när herr Ekman där sade, att han ville gå med endast på familjetillägg och detta tycktes vinna anklang i statsutskottet, sade jag vid propositionen: Kan du åtminstone inte gå med på 30 %. Men jag vill påminna herr Ekman om, att jag vägrade bestämt, när herr Ekman bad mig framställa denna kompromiss, på vilken han kunde reflektera därför att jag ansåg,

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befattningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

att den var oriktig. Den saken inskränker sig således till att jag sökte få herr Ekman och de andra herrarna att på goda skäl, som de själva tyckte, på sin väg gå 50 % högre, än de verkligen föreslogo.

Beträffande herr Örnes anmärkning ber jag få fästa uppmärksamheten på, att här i kväll varit tal om bruttoinkomster, och jag har inte förrän nu hört någon insinuation om, att statstjänarna lättare slippa undan skattetrycket och skatteinbetalningarna än några andra här i landet. Jag har aldrig heller tänkt, att någon skulle vilja tro mig insinuera, att statstjänarna skulle på något sätt vilja undandraga sig *samma beskattning som alla andra inkomsttagare här i landet*. För övrigt gjorde herr Örne sig skyldig till det förbiseendet, att det jag vid framställningen av dessa siffror — som jag trotsar honom att kunna räkna om och komma till ett annat resultat — ville ha fram i första hand var relationen mellan statstjänarnas löner och befattningshavarnas i enskild tjänst, och den saken beröres, så vitt jag kan se, inte det ringaste av den av herr Örne framställda anmärkningen.

Vad sedan i förbigående beträffar, att man skall taga miljonkrascherna med i beräkningen, när man talar om vinsterna, kan jag inte förstå annat än att vinsterna på det sättet bli mycke större på de skattebetalande, än om den saken inte varit med.

Slutligen endast ett ord beträffande herr Roséns inlägg. Här har icke varit tal om några löneförhöjningar, då det gällt dessa dyrtidstilllägg. Här är i grund och botten tal om lönesänkningar. Det är bara fråga om huru pass stränga dessa lönesänkningar skola vara på reallönen, och den saken tror jag inte man kan ställa i riktig belysning genom att jämföra prisläget åren 1867 och 1920. Man får vara så snäll och hålla sig till prisläget 1913—1914 och 1920, om man överhuvud vill bevisa något med sina jämförelser.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder framställdes, propositioner komme att göras, först särskilt beträffande punkten I 1) i föreliggande utlåtande, vidare särskilt rörande punkten I 2), därefter särskilt i fråga om övriga delar av punkten I samt slutligen särskilt angående punkten II.

I avseende å punkten I 1), anförde vidare herr talmannen, hade — utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, därest omständigheterna skulle sådant föranleda — yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *vice talmannen*, att samma hemställan skulle bifallas med den ändring, att sista punkten av § 5 i kungörelseförslaget utelämnades.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr vice talmannens yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade av herr *vice talmannen* framställdes det yrkande, att å sid. 24 i det tryckta

utlåtandet skulle närmast före specialmotiveringen rörande § 7 i kungörelseförslaget införas ett nytt stycke, så lydande:

»§ 5.

På grund av den ovan under § 3 föreslagna ändringen, att dyrtidstillägget skall utgå å den för månad uppburna avlöningen, bör ur § 5 andra punkten uteslutas.»

På sedermera gjord proposition bifölls jämväl herr vice talmannens nu ifrågavarande yrkande.

I fråga om punkten I 2), yttrade nu herr talmannen, hade förekommit följande yrkanden:

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Bergqvist*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att punkten erhöles följande lydelse:

»2) medgiva, att till den, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) i egenskap av befattningshavare i statens tjänst åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugo procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1.250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg må beräknas»;

3:o), av herr *Kvarnzelius*, lika med herr *Bergqvist*, dock att i slutet av punkten skulle tillfogas följande: »dock att sådant tillägg må utgå allenast till befattningshavare, som är familjeförsörjare. Där både man och hustru äro statsanställda, utgår likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjuter högsta lönen»;

4:o), av herr *Olsson, Oscar*, lika med herr *Bergqvist*, dock att de i punkten förekommande orden »tjugo procent» skulle utbytas mot »trettio procent»; samt

5:o), av herr *Reuterskiöld*, att punkten skulle avfattas sålunda:

»2) medgiva, att till dem, som i egenskap av befattningshavare i statens tjänst på grund av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skall utgå sådan förhöjning i dyrtidstillägget att dessa befattningshavares löneförmåner för samma tidrymd komma att motsvara vad de under senare halvåret 1920 skulle erhålla enligt de för denna tidrymd bestämde grunder.»

Härjämte, anförde ytterligare herr talmannen, hade framställts vissa med omförmälda yrkanden sammanhängande förslag beträffande motiveringen, till vilka förslag herr talmannen ville återkomma efteråt, därest sådant av omständigheterna påkallades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden i avseende å utskottets hemställan, och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på bifall till herr *Bergqvists* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Kvarnzelius'* yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Om grunder
för dyrtidstill-
lägg å befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Om grunder
för dyrtidstill-
lägg åt befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 186 punkt I 2) med den av herr Bergqvist under överläggningen föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Kvarnzelius' yrkande i frågan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 21;

Nej — 70.

Herr talmannen anförde nu, att i avseende på utskottets yttrande beträffande förhöjningen i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 yrkats

dels att den mening, som började å sjuttonde raden uppifrån å sid. 21 i det tryckta utlåtandet skulle avfattas sålunda: »Då utskottet — — — förorda, att till den, som i enlighet med kungörelsen i ämnet den 30 maj 1919 i egenskap av befattningshavare i statens tjänst uppburit dyrtidstillägg — — — må beräknas.»;

dels ock att i övrigt det förslag rörande motiveringen skulle antagas, som innehölles i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med den ändring, att slutet avfattades på följande sätt: »änkling, änka eller ogift, vilken på grund av försörjningsplikt underhåller barn, som icke uppnått 16 års ålder».

På härefter gjord proposition bifölls vad sålunda yrkats rörande motiveringen.

Övriga delar av punkten I.

Vad utskottet hemställt bifölls med den av herr Kvarnzelius påyrkade ändring, att de i punkten I 3) c) avsedda anslagen bestämdes till följande belopp:

under andra huvudtiteln	kronor	6,000,000
» tredje »	»	1,500,000
» fjärde »	»	33,000,000
» femte »	»	20,000,000
» sjätte »	»	16,000,000
» sjunde »	»	12,000,000
» åttonde »	»	16,000,000

Punkten II.

Kammaren beslöt, att ifrågavarande motioner i de delar de hänvisats till statsutskottet skulle anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Ordet lämnades till herr vice talmannen, som yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på föredragningslistan nästkommande tisdag bland två gånger bordlagda ärenden upptaga i första rummet första tillfälliga utskottets utlåtande nr 25 i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågor m. m.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,01 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Till förekommande av möjligt missförstånd vill jag, med hänsyn till de många ganska stora frågor som ligga på kammarens bord eller under de närmaste dagarna inkomma, meddela kammaren, att det blir arbetsplenium i morgon och bordläggningsplenium om torsdag samt arbetsplena på både fredag och lördag.

Justerades protokollen för den 2 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 334, till Konungen i anledning av vissa framställningar rörande anslag under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel;

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 341, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd; samt

Första kammarens protokoll 1920. Nr 60.

nr 342, i anledning av väckt motion om pensioner å allmänna indragningsstaten åt elva änkor efter arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori ävensom åt hushållerskan Johanna Matilda Norström; och

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 343, till Konungen i anledning av väckta motioner angående folkomröstningsinstitutet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av utskottets utlåtande nr 50 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

andra sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 4, angående ersättning åt andra sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktmästare;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 90, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., jämte i ämnet väckta motioner. allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt vissa arrendatorer m. fl. av utsträckt rätt till jakt och fiske för hushov samt om ändring i 6 § av lagen om rätt till jakt; samt

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition nr 11, rörande försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av sådana egendomar punkt 6; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 38, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställande av en djupgående undersökning av vårt skattesystem med hänsyn till dess ekonomiska verkningar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 59 och 60.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden och memorial nr 188—191, bankoutskottets memorial nr 75 och utlåtande nr 76, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 26—28 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 37.

Vid föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

På framställning av herr talmannen beslöts att med handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle anstå till ett annat sammanträde.

Herr *Björnsson* avlämnade en av honom och herr *Örne* undertecknad motion, nr 314, med förslag till förordning om skyldighet för rusdrycksförsäljningsbolag att erlägga omsättningsskatt.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Clason* erhöll nu ordet och yttrade: Antagandet eller icke antagandet av det förslag, som föreligger i konstitutionsutskottets utlåtande nr 60, bör enligt utskottets mening bero på den ställning riksdagen kommer att intaga i fråga om Kungl. Maj:ts proposition nr 400, över vilken utlåtande ännu icke inkommit på kammarens bord. Med anledning därav ber jag få hemställa, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 60, måtte uppföras på föredragningslistan till det plenum, som inträffar näst efter det, varunder vederbörande utskotts betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 400 inkommit.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,22 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
